

UNIVERZITA KARLOVA v PRAZE

Pedagogická fakulta

katedra primární pedagogiky

INKLUZIVNÍ VZDĚLÁVÁNÍ V SOUČASNÉ ZÁKLADNÍ ŠKOLE

**INCLUSIVE EDUCATION IN MODERN PRIMARY
SCHOOL**

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Helena Hejlová, Ph.D

Autor diplomové práce: Martina Miltrová

Studijní obor: učitelství pro 1. stupeň ZŠ

Forma studia: kombinovaná

Diplomová práce dokončena: březen 2014

OBSAH

ÚVOD	9
I. TEORETICKÁ ČÁST	1
1. Pojetí inkluzivního vzdělávání	11
1.1. Vývoj inkluzivního vzdělávání v české škole od 80. let 20. století po současnost..	14
1.2. Rozdíl v pojmech integrace a inkluze.....	15
1.3. Legislativní rámec základního vzdělávání v České republice.....	18
1.3.1. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV) a školní vzdělávací program (ŠVP).....	19
1.4. Vzdělávání žáků se speciálně vzdělávacími potřebami.....	20
1.4.1 Vymezení termínu „žák se speciálními vzdělávacími potřebami“.....	20
1.5. Shrnutí.....	23
2. Podmínky inkluzivního vzdělávání na základní škole	24
2.1. Podmínky školy pro zajištění inkluzivního vzdělávání.....	24
2.2. Školský poradenský systém a poradenská zařízení.....	25
2.2.1. Pedagogicko – psychologická poradna.....	26
2.2.2. Speciálně – pedagogická centra.....	27
2.2.3. Středisko výchovné péče.....	28
2.3. Spolupráce školy a školských poradenských zařízení.....	29
2.4. Asistent pedagoga.....	29
2.5. Důležitost individuálního vzdělávacího plánu pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.....	31
2.6. Přípravná třída.....	33
2.7. Charakteristika a terminologie typů žáků se speciálními vzdělávacími potřebami	34
2.7.1. Charakteristika žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.....	34
2.8. Formy vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.....	39
2.8.1. Individuální integrace.....	39
2.8.2. Skupinová integrace.....	40
2.8.3. Školy samostatně zřízené pro žáky se zdravotním postižením.....	40
2.9. Podpůrná a vyrovnávací opatření pro žáky se speciálně vzdělávacími potřebami.	40

3. Podpora a role neziskových organizací v zavádění inkluze do škol	42
3.1. Projekt „Férová škola“	43
4. Přínos inkluze pro školu, pedagogy, žáky, rodiče	46
4.1. Co přináší inkluzivní vzdělávání škole	46
4.2. Přínos inkluzivního vzdělávání pedagogům	47
4.3. Co přináší inkluzivní vzdělávání žákům se speciálními vzdělávacími potřebami... ..	48
4.4. Přínos inkluzivního vzdělávání pro rodiče žáků se speciálními vzdělávacími potřebami	49
5. Shrnutí teoretické části	50
II. PRAKTICKÁ ČÁST	51
1. Charakteristika výzkumu	51
1.1. Vymezení výzkumného cíle a hypotéz	53
1.2. Metody výzkumu	53
1.3. Místo výzkumu	54
2. Případová studie školy	55
2.1. Příklady dobré praxe	62
2.2. Případová studie třídy	67
3. Rozhovory se zákonnými zástupci	72
3.1. Rozhovor s matkou Nikoly	72
3.2. Rozhovor s matkou Lukáše	75
3.3. Rozhovor s matkou Moniky	77
3.4. Závěr z rozhovorů	79
4. Dotazníkové šetření	80
5. Cíle výzkumu a jeho vyhodnocení	82
ZÁVĚRY	85
Použitá literatura a informační zdroje	86
Seznam příloh	90
Příloha číslo 1	I
Příloha číslo 2	II

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá inkluzivním vzděláváním dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami v současné základní škole. V teoretické části práce jsou vymezeny pojmy jako inkluze a inkluzivní vzdělávání, žáci se speciálními vzdělávacími potřebami, asistent pedagoga, školská poradenská zařízení. Snažím se přiblížit inkluzivní vzdělávání a shrnout podmínky, které jsou důležité pro začlenění žáka se speciálními vzdělávacími potřebami do základní školy.

Jako cíl jsem v praktické části stanovila specifikaci výhody popřípadě nevýhody inkluzivního vzdělávání na konkrétním případě školy, která se touto formou vzdělávání zabývá. Podrobněji je popsána třída vybrané školy, kde je začleněno devět žáků vzdělávaných podle individuálního vzdělávacího plánu.

Podpůrným šetřením, technikou řízeného rozhovoru, je v další části ukázáno inkluzivní vzdělávání z pohledu zákonných zástupců – matek žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Dotazníkovým šetřením bylo zjišťováno, jak s inkluzivním vzděláváním pracují školy v okrese Kladno.

klíčová slova: inkluze; inkluzivní vzdělávání, žák se speciálními vzdělávacími potřebami, individuální vzdělávací plán, inkluzivní učitel, asistent pedagoga

Abstract

This thesis deals with the inclusive education of children, pupils and students with special educational needs in the current elementary school. In the theoretical part of the thesis there are defined terms as inclusion and inclusive education, pupils with special educational needs, assistant teacher, school advisory facilities. I have tried to clarify inclusive education and summarize the conditions that are important for the integration of pupils with special educational needs in primary school.

As a goal in the practical part, I have set the specification of the advantages or disadvantages of inclusive education in a particular case at school that is engaged in this form of education. The class of selected school, where incorporated nine pupils are educated according to an individual education plan, is described in more detail.

Supporting investigation, guided interview technique is shown in the next section of inclusive education from the perspective of legal representatives - mothers of pupils with special educational needs. The questionnaire survey was to determine how schools in the district of Kladno work with inclusive education.

Keywords: inclusion, inclusive education, pupils with special educational needs, individual education plan, inclusive teacher, assistant teacher

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Inkluzivní vzdělávání v současné základní škole vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato diplomová práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 10. 3. 2014

Podpis:

Děkuji vedoucí diplomové práce paní PhDr. Heleně Hejlové, Ph.D. za metodické vedení, rady, věcné připomínky a příjemný přístup v průběhu tvorby této diplomové práce.

Motto:

„Naši učitelé nesmějí být podobní sloupům u cest, jež pouze ukazují, kam
jít, ale samy nejdou.“

(Jan Amos Komenský)

ÚVOD

Aktuálním problémem českého školství je otázka začlenění dětí se speciálními výukovými potřebami do systému základního vzdělávání.

Jedná se o relativně nový proces označovaný termínem integrace, popřípadě inkluze, jehož výsledkem by měla být možnost vzdělávat každé dítě v prostředí, které nejlépe odpovídá jeho schopnostem a možnostem.

Můžeme říci, že základní vzdělávání prochází obdobím reformy a změn, které navazují na změnu přístupu společnosti vůči jedincům s určitými projevy odlišnosti. Metody a formy tohoto začleňování se staly hlavním tématem mé diplomové práce „Inkluzivní vzdělávání v současné základní škole“.

Vzhledem k tomu, že se jedná o relativně různorodý problém, snažím se ve své práci nejprve charakterizovat současný stav v oblasti pedagogické, metodické, didaktické a legislativní.

Podle mého názoru jsou velké rozdíly v inkluzivním vzdělávání na jednotlivých základních školách. Vzhledem k tomu že pracuji v inkluzivní škole, ve které se nám i na základě ohlasů rodičů i žáků daří provádět inkluzi dobře a s úspěchem, zajímá mě tato otázka s pohledu ostatních škol.

Na vysoké škole jsem se připravovala na to, stát se učitelkou prvního stupně základní školy, ale chyběla mi zde příprava na práci s dětmi se speciálně vzdělávacími potřebami. Myslím si, že inkluze právě na I. stupni základní školy je velice důležitá pro další vzdělávání žáků a jejich začlenění do společnosti.

Inkluze není všelék na problémy tížící naši republiku v oblasti školství, ale mohla by ukázat cestu, jak při vytvoření vhodných podmínek naučit naši společnost tolerovat odlišnost každého lidského jedince. Důraz na schopnosti a dovednosti namísto neustálého lpění na pouhých znalostech umožní zapojení různorodých skupin žáků do výchovně-vzdělávacího a posléze i pracovního procesu, jehož cílem bude kvalitní vzdělávání poskytnuté všem bez rozdílu.

Mým cílem je zanalyzovat situaci v kladenském regionu z pohledu vedení jednotlivých škol a výchovných poradců.

Ráda bych se vyjádřila k tendenci současné společnosti začlenit všechny děti

do jednotného vzdělávacího proudu. Je otázkou, co tato snaha přináší jak dětem se speciálními vzdělávacími potřebami, tak i dětem průměrným, nadaným a samozřejmě i celé ostatní společnosti?

Vzhledem k tomu, že nemám zkušenosti se žáky nadanými, zmíním se o nich pouze okrajově a zaměřím se na skupinu žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí, na žáky se zdravotním znevýhodněním a žáky se zdravotním postižením.

Cílem mé diplomové práce je ukázat v teoretické části pojetí inkluzivního vzdělávání, vymezení pojmů inkluze a integrace a také legislativní ukotvení inkluzivního vzdělávání. Snažím se shrnout podmínky, které jsou důležité pro začlenění žáka se speciálními vzdělávacími potřebami do základní školy.

V praktické části je **cílem** za pomoci řízených rozhovorů, dotazníkového šetření a rozbořem kazuistik jednotlivých dětí, zanalyzovat vhodnost a úspěšnost procesu inkluze pro oblast základního vzdělávání.

Ukáži inkluzi na příkladu školy, která s ní pracuje, a která byla oceněna certifikátem Férová škola. Na několika příkladech ukáži začlenění žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v praxi. Zaměřím se podrobněji na třídu, kde v současné době pracuji jako učitelka, a kde je do kolektivu začleněno devět žáků s individuálním vzdělávacím plánem. Dotazníkovým šetřením mezi žáky ve třídě, ukáži, zda inkluze těchto žáků je vhodná jak pro samotné žáky, tak pro jejich spolužáky a práci ve třídě.

Podpůrným dotazníkovým šetřením na školách okresu Kladno zanalyzuji úroveň inkluze ve školách. Odpovědi na jednotlivé otázky jsou zpracovány do přehledných grafů a vyhodnoceny.

V samotném závěru práce, na základě výsledků praktické části a shrnutí teoretických předpokladů se snažím zodpovědět otázku, zda je skutečně snaha o začlenění žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do hlavního vzdělávacího proudu tím ideálním řešením, zda je současná inkluze opravdu ku prospěchu všem?

1. POJETÍ INKLUZIVNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

Již v roce 1948 bylo základním dokumentem Organizace spojených národů *Všeobecnou deklarací lidských práv* v článku 26 uzákoněno právo každého člověka na vzdělání. (www.osn.cz/dokumenty-osn, citováno dne 25. 1. 2014)

Dlouhodobým trendem společenského vývoje je umožnit všem plnohodnotný přístup ke vzdělávání. Základem je snaha o optimální edukaci všech dětí bez rozdílu v podmínkách běžných škol a školských zařízení. Inkluzivní vzdělávání je nositelem myšlenky úplného přijetí každého dítěte, tj. i dítěte s postižením, narušením či ohrožením, tak i dítěte s výjimečnými schopnostmi za rovnocenného člena lidské (školní) komunity. Historicky se posouváme od úplného vyloučení jedince s odlišnostmi ze společnosti, která mu neumožňuje vzdělávání k možnosti odděleného vzdělávání v uzavřených ústavech a školách. Děti tak vyrůstaly odtržené od reality běžného života, vyčleněné z prostředí vlastní rodiny, většinou bez perspektivy uplatnění v běžném pracovním životě. Chyběla jim zkušenost komunikace s vrstevníky bez postižení, dokázal se jen s velkými problémy adaptovat na život bez systematického vedení a pomoci cizích osob. Jejich osobní život se zcela podřizoval systému ústavní péče, byla potlačována osobnost každého jedince ve jménu snadnější péče o postižené jako celek.

Výukové obtíže dětí se speciálními vzdělávacími potřebami souvisí většinou s nedostatky v organizačním systému školství, který v podstatě podporuje exkluzi (sociální vyloučení) neúspěšných žáků. Jejich problémy mohou být více důsledkem nevhodných vzdělávacích programů, podmínek a kritérií vzdělávání, které neodpovídají jejím různorodým potřebám než neschopností samotných dětí se vzdělávat.

Podstatou inkluzivního vzdělávání je snaha poskytnout všem dětem kvalitní vzdělání nezávisle na jejich schopnostech, individuálních zvláštích, znevýhodnění nebo nadání. Najít takové programy, podmínky, kritéria a formy vzdělávání, které budou vyhovovat jejich potřebám.

Cílem školní inkluze je nabízet začlenění dětí se znevýhodněním v běžném školním kolektivu. Toto začlenění ale může být i velice problematické a nemusí mít dobrý výsledek, pokud škola není připravená pracovat s inkluzí, pokud učitelé budou odmítat pracovat s dětmi, které potřebují jejich pomoc v oblasti inkluzivního vzdělávání.

Ve školách nejde pouze o žáky, kteří mají určitý problém nebo handicap, jde i o žáky nadané a talentované. Spokojené dítě, žák nebo student je takový, který chodí do školy rád a chce se vzdělávat sám.

Každé dítě je jedinečné a rozdíly mezi dětmi jsou obrovské. Velké rozdíly jsou i v rodinách, jejich sociálním a materiálním zabezpečení, ve vzdělání rodičů a v jejich mentalitě. Pro inkluzivní vzdělávání je důležitá i spolupráce a vzájemná komunikace s rodiči. Pokud má dítě dobře motivované rodiče a dobré rodinné zázemí, má daleko větší šanci získat dobré vzdělání, než dítě, které má stejné nadání, ale pochází z rodiny méně podnětné či sociálně slabé.

V inkluzivní škole se s odlišností počítá, je přijímána, respektována a dokonce vítána jako dobrá zkušenost a přínos pro všechny. Dětem přináší setkání s odlišností důležité vybavení do budoucího života v podobě získání respektu k sobě i ostatním, schopnosti empatie, tolerance, ohleduplnosti a zodpovědnosti. Děti se učí komunikovat, spolupracovat a vzájemně si pomáhat. Učí se také o pomoc požádat, uvědomit si a pojmenovat své potřeby. Postupně překonávají těžkosti, které se objeví v takto heterogenní skupině a všechny tyto cenné zkušenosti si odnášejí do dalšího života.

Každý člověk má právo na vzdělání a proto musí učitel vnímat všechny signály, které vypovídají o individualitě žáka, znát rodinnou situaci, anamnézu žáka, jeho potřeby a požadavky. Žák, jeho zájmy a potřeby by měli být v popředí zájmu, měla by být respektována individuální situace každého dítěte. Čeští učitelé začínají pracovat s inkluzí, seznamují se s žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, učí se jak učit a jak pomoci se začleněním.

Respekt učitele k rozdílům mezi žáky z hlediska schopností, zájmů, potřeb, stylů učení, typů inteligence, tempa práce, jejich rodinného zázemí, práce s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami (talentovaní, problémoví, handicapovaní, ze sociálně a kulturně znevýhodněného prostředí, cizinci) je základní předpoklad pro jejich práci. Všechny tyto aspekty musíme sledovat, pracovat s nimi, mít je na zřeteli.

Naučit se odlišnost přijímat a ukázat ostatním, že je i pro ně důležitá, to je dlouhá cesta za plněním našich cílů, které máme v inkluzivním vzdělávání.

Trend inkluze nemá za cíl likvidovat speciální školy a speciálně pedagogická zařízení. Cílem tohoto procesu je vytvořit mnohem pružnější a průchodnější výchovně-vzdělávací systém pro jednotlivé žáky. Rodiče dítěte se speciálními výchovně - vzdělávacími potřebami by si měli vybrat takový typ školy, speciální školu nebo běžný typ školy, jaká dítěti lépe vyhovuje, kde budou lépe uspokojovány jeho edukační potřeby.(Lechta 2010, str. 51).

Na zařazení žáka se speciálními potřebami musí být ale připraveni i ostatní žáci a jejich rodiče. Stejně musí být připravena i škola ze stránky materiálního, finančního a technického zabezpečení a hlavně ze strany odborného zabezpečení, do kterého patří speciální pedagogové, asistenti pedagoga, školní psychologové, logopedi.

Škola by měla spolupracovat s odbornými lékaři, pediatry, školskými poradenskými zařízeními a i s odborem sociální péče.

Všichni společně bychom se měli snažit o poznání specifických vzdělávacích potřeb každého dítěte a podpořit tak jeho vlastní individualitu.

Vezměme si příklad z Finska, kde je inkluzivní vzdělávání doposud rozvinuto nejvíce. Podle různých výzkumných studií se potvrzuje, že ve školách, kde je vzděláváno podle principu inkluzivní pedagogiky, úroveň žáků neklesá, ale naopak je na velmi vysoké úrovni. Učitel ovšem musí používat jiné metody a techniky, než pouze frontální výuku.

Pokud třídu s více jak 20 žáky navštěvuje jeden nebo i více žáků s individuálními vzdělávacími potřebami z důvodu zdravotního znevýhodnění, žák s jinou národností, žáci se sociálním znevýhodněním, ale i žáci s nadprůměrným, průměrnými i podprůměrným prospěchem, žák s poruchou chování, je pro učitele během 45 minutové klasické vyučovací hodiny velmi náročné učit s ohledem na individuální potřeby každého žáka.

Další zátěží pro učitele je i velké množství byrokracie, které souvisí se schválením individuálního vzdělávacího plánu, kde učitel musí prokazovat, že daného žáka učí opravdu individuálně.

1.1. Vývoj inkluzivního vzdělávání v české škole od 80. let 20. století po současnost

O inkluzivním vzdělávání se začalo mluvit již v 80. letech minulého století, kdy rodiče dětí postižených, handicapovaných a dětí z jiných etnik nechtěli, aby jejich děti byly vzdělávány ve zvláštních školách. Domnívali se, že vyčleněním jejich dítěte ze vzdělávání v běžné škole, ať už na základě fyzického či mentálního postižení nebo dokonce etnického původu, jim bude poskytováno horší vzdělání.

Inkluzivní vzdělávání bylo doporučováno i mezinárodními organizacemi, jako je OECD nebo UNESCO. Také podle mezinárodních dohod (např. Úmluva o právech dítěte, OSN, 1989, Úmluva proti diskriminaci ve vzdělávání, 1960) bylo zařazování dětí do zvláštních škol bráno jako porušování práv dětí na rovné šance ve vzdělávání.

Do roku 1989 se v naší republice inkluzivním vzděláváním nikdo nezabýval. Žáci se speciálními potřebami byli vzděláváni ve zvláštních školách, s tělesným nebo mentálním postižením byli umístěni do ústavní péče. Školy ani učitelé nepracovali s inkluzí, řešením problému byla segregace.

Ve škole znamená pojem *inkluzivní vzdělávání* to, že přeměníme a upravíme vzdělávací proces tak, aby byl přístupný a kvalitní pro všechny žáky stejně. Podle Hájkové a Strnadové (2010, str. 13) se jedná o *vzdělávání rozvíjející kulturu školy směrem k sociální koherenci*.

Inkluzivní vzdělávání je jako moderní pojem často spojován také se slovem integrace. Význam je ovšem různý a ne vždy jednoznačný.

Pro inkluzivní vzdělávání je charakteristická snaha poskytnout všem dětem kvalitní vzdělání na co nejvyšší úrovni nezávisle na míře jejich schopností, nadání nebo znevýhodnění. Důraz je kladen na širokou dostupnost vzdělání pro každého, primárně ve školách hlavního vzdělávacího proudu. (Uzlová, 2010, str. 19)

Podle Hájkové a Strnadové (2010, str. 91) se ukazuje, že komplexní rozvoj inkluzivního vzdělávání v systému českého školství, jakož i posílení inkluzivity každého jednotlivého vzdělávacího zařízení vyžadují koordinaci na úrovni MŠMT, plánování a strategické zavádění změn a proinkluzivních opatření ve spolupráci s ostatními řídicími orgány státní správy v oblastech:

1. samotných strategických dokumentů pro oblast vzdělávání
2. obecně závazných právních norem z oblasti školské legislativy

3. praxe institucionalizovaného preprimárního vzdělávání
4. praxe základního, sekundárního a terciárního vzdělávání
5. pregraduální přípravy a dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků
6. diagnostiky a poradenství
7. inkluzivně orientovaného výzkumu
8. metodické koncepce a evaluace
9. medializace a propagace inkluzivního vzdělávání směrem k veřejnosti

Rozvoj inkluzivního vzdělávání u nás je postupný, ale stále ještě dochází k vyčleňování dětí, žáků a studentů z hlavního vzdělávacího proudu do specializovaných a speciálních institucí. Ve společnosti dochází k velkému tlaku neziskových organizací na přístupnost škol pro žáky různých znevýhodněných minorit. Pokud školy nejsou dostatečně připravené ze strany legislativní, personální, organizační může dojít k nevhodné inkluzi pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, kteří nejsou přijati svými spolužáky ani pedagogy.

Svoji připravenost na inkluzi škola zjistí autoevaluací, která bude zaměřena na inkluzivní vzdělávání. Získá přehled, zda jsou zajištěny podmínky pro inkluzi, zda je plánován a plněn inkluzivní rozvoj školy.

1.2. Rozdíl v pojmech integrace a inkluze

Inkluze/integrace je chápána v jednotlivých zemích různě. S těmito pojmy se setkáváme v Evropě již od 70. let minulého století, v České republice přibližně od 90. let 20. století, tedy po roce 1989, kdy se školní integrace začala objevovat jako něco převratného a nového.

Podle mého názoru se v mnoha základních školách spíše setkáváme s integrací, kdy dochází k zaměření se na potřeby daného jedince a jsou provedeny pouze dílčí změny prostředí.

Integrace ve školním prostředí je začlenění žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do „normální“ třídy v běžné škole hlavního vzdělávacího proudu. Pokud ovšem budeme

integrovat žáka, nesmíme popřít jeho postižení, musíme s ním pracovat.

Někteří autoři odborné literatury popisují inkluzi a integraci různě, ale shodují se v tom, že se jedná o zařazení všech dětí do běžné školy. Zde uvádím několik citací:

Integrace & inkluze: Integrace je v současné době širokým mezinárodním hnutím za prosazování práva člověka na rovnocennou a rovnoprávnou účast na společné, nevylučující a nevydělující kultuře.

Inkluze je charakteristikou takovéto kulturní společnosti, na jejímž životě se podílejí všichni bez rozdílu. (Hájková, Strnadová, 2010, str. 13).

Integrace je postupně nahrazována výstižnějším pojmem inkluze, který znamená zařazení dětí se specifickými vzdělávacími potřebami do škol běžného typu a poskytnutí dětem pocitu rovnoprávnosti. (sborník přednášek, 2010, str. 5)

Pojem integrace vnímáme ve významu sjednocení, souladné spojení, zapojení, začlenění, zařazení. Integrační přístup spočívá v zajištění speciálních podmínek, prostředků a podpory u osob s postižením při zapojování do běžného života ve společnosti. (Bartoňová, Vítková, 2010, str. 169)

Inkluze je naprosto odlišný přístup, který předpokládá zařazení všech dětí do běžné školy a je na to také patřičně připraven. Ze svého principu nerozděluje samozřejmostí k heterogennímu složení kolektivu a každý jedinec se proto stává objektem individualizovaného přístupu. (www.ferovaskola.cz)

Inkluze vychází z celostního, „integrálního“ pojetí člověka jako jednoty biologického, psychického a sociálního. V inkluzivním pojetí má každý člověk nedělitelné právo být respektován jako plnohodnotný, rovnocenný, rovnoprávný, a současně je povinen takto uznávat ostatní jedince. Má právo na spolubytí, na účast a nevyčleňování. (Spilková 2005, str. 35)

Inkluze je nikdy nekončící proces, ve kterém se lidé s postižením mohou v plné míře zúčastňovat všech aktivit společnosti stejně jako lidé bez postižení. Inkluzivní postoj spočívá v přesvědčení, že všichni lidé jsou si rovni v důstojnosti a právech.

(Bartoňová, Vítková, 2010, str. 169)

Pojmy integrace a inkluze a jejich vzájemné vztahy bývají vymezeny následovně (Kocurová a kol., 2002, s. 17):

Integrace	Inkluze
zaměření na potřeby jedince s postižením	zaměření na potřeby všech vzdělávaných
expertízy specialistů	expertízy běžných učitelů
speciální intervence	dobrá výuka pro všechny
prospěch pro integrovaného studenta	prospěch pro všechny studenty
dílčí změna prostředí	celková změna školy
zaměření na vzdělávaného postiženého jedince	zaměření na skupinu a školu
speciální programy pro studenta s postižením	celková strategie učitele
hodnocení studenta expertem	hodnocení učitelem, zaměření na vzdělávací faktory

Po shrnutí výše uvedeného budu pojem inkluze nadřazovat pojmu integrace. Inkluzivní vzdělávání považuji za cíl současného školství pro práci se všemi dětmi. Pro účely své práce jsem se rozhodla používat termín inkluze a termín integrace vnímám ve smyslu částečného začlenění nebo realizace inkluze s přetrvávajícím vnímáním odlišnosti žáka.

1.3. Legislativní rámec základního vzdělávání v České republice

Nejvyšším zákonem v České republice je Ústava, jejíž součástí je Listina základních práv a svobod. V článku č. 33 se říká:

(1) Každý má právo na vzdělání. Školní docházka je povinná po dobu, kterou stanoví zákon.

(2) Občané mají právo na bezplatné vzdělání v základních a středních školách, podle schopností občana a možností společnosti též na vysokých školách.
(www.slu.cz/slu/cz/poradenska-centra)

V roce 2001 byl vládou České republiky schválen dokument *Národní program rozvoje vzdělávání - Bílá kniha*, který shrnuje cíle vzdělávací politiky a je uceleným konceptem pro vývoj vzdělávací soustavy. Byl vypracován ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy a stal se východiskem pro zpracování rámcových vzdělávacích programů pro předškolní, základní a další vzdělávání.

Na národní vzdělávací program navazuje školský zákon, ve kterém jsou uvedeny rozpracované cíle vzdělávání, vymezuje oblasti vzdělávání, vymezuje obsah vzdělávání a je zpracováván pro všechny školy na území České republiky.

Školský zákon – zákon č. 472/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů upravuje vzdělávání ve školách a školských zařízeních, stanoví podmínky vzdělávání a výchovy, uskutečňuje a vymezuje práva a povinnosti osob při vzdělávání a vymezuje působení správy a samosprávy ve školství.

(www.msmt.cz)

§16 - vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

§17 - vzdělávání žáků nadaných

III. část zákona se zabývá plněním povinné školní docházky:

§37 - možnost odkladu povinné školní docházky

§41 - upravuje se plnění povinné školní docházky formou individuálního vzdělávání

§42 - stanoví vzdělávání žáků s hlubokým mentálním postižením.

1.3.1. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV) a školní vzdělávací program (ŠVP).

V roce 2004 byla schválena MŠMT nová strategie pro základní vzdělávání *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV)*. RVP ZV je kurikulárním dokumentem na státní úrovni a vychází z koncepce celoživotního vzdělávání. Vymezuje představy státu o zaměření, obsahu a výsledcích základního (primárního a nižšího sekundárního) vzdělávání. Navazuje na Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání a podporuje individuální potřeby a možnosti žáků, variabilnější organizaci a individualizaci výuky. Podle tohoto dokumentu je cílem základního vzdělávání „pomoci žákům utvářet a postupně rozvíjet klíčové kompetence a poskytnout spolehlivý základ všeobecného vzdělání orientovaného zejména na situace blízké životu a na praktické jednání“ (www.vup.cz). **Klíčové kompetence** jsou definovány jako „souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti“ (www.vup.cz). Vymezuje vzdělávací obsah – očekávané výstupy a učivo. Pro základní vzdělávání jsou vymezeny kompetence k učení, řešení problémů, sociální a personální, komunikativní, občanské a kompetence pracovní. Základní učivo je rozděleno do devíti **vzdělávacích oblastí**, které splňují obecné vzdělávací cíle. Další součástí dokumentu jsou **průřezová témata**, která umožňují využití nových metod a forem výuky, slouží k syntéze poznatků a dovedností a doplňují učivo o praktická témata.

Pro žáky s lehkým mentálním postižením je platná příloha RVP ZV upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením (RVP ZV – LMP).

Na základě RVP ZV si každá škola vytváří vlastní *školní vzdělávací program*, který zohledňuje její priority a v souladu s RVP ZV je základním vzdělávacím dokumentem školy.

Školní vzdělávací program

Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání (ŠVP ZV) upravuje obsah vzdělávání konkrétní školy jak z hlediska obsahu výuky, tak i s ohledem na její metody a formy práce. Je součástí povinné dokumentace školy, je pravidelně dopracováván s ohledem na

požadavky školského zákona.

Ve školním vzdělávacím programu škola realizuje vzdělávací koncept, kde jsou popsány inkluzivní cíle, záměry a postupy a podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

1.4. Vzdělávání žáků se speciálně vzdělávacími potřebami

V České republice je školství řízeno Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Zřizovateli základních škol jsou stát, obce nebo svazky obcí, církve nebo soukromý subjekt. Povinná školní docházka je devítiletá, v odůvodněných případech může být prodloužena o jeden rok. Vzdělávání probíhá na základních školách nebo na základních školách speciálních. Paragraf 41 školského zákona umožňuje individuální vzdělávání (domácí vzdělávání) pro žáka prvního stupně na základě písemné žádosti zákonného zástupce dítěte a se svolením ředitele školy. Celé základní vzdělávání navazuje na výchovu v rodině a na předškolní vzdělávání.

Zařazení žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP) do škol hlavního vzdělávacího proudu je upraveno legislativně.

1.4.1 Vymezení termínu „žák se speciálními vzdělávacími potřebami“

Mezi žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP) řadíme žáky se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním a sociálním znevýhodněním.

Speciální vzdělávací potřeby zmiňuje **zákon č. 472/2011 Sb., (školský zákon)** ve znění pozdějších předpisů (§16, §40 a §48) a **vyhláška č. 147/2011 Sb.**, kterou byla novelizována vyhláška č.73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.

V této vyhlášce došlo k několika úpravám a změnám, které se týkají především žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Podle této vyhlášky škola nesmí odmítnout žáka se zdravotním postižením, ale musí učinit taková opatření, která by mu umožnila

integraci. Je stanoveno, že žák, který nemá zdravotní postižení, nesmí být vzděláván podle vzdělávacího programu pro žáky se zdravotním postižením.

Asistent pedagoga je může při vyučování a o přestávkách zastoupit osobního asistenta žáka s těžkým zdravotním postižením. Ve třídách zřízených pro žáky se zdravotním postižením mohou být zařazeni souběžně žáci dvou i více ročníků, popřípadě i prvního a druhého stupně

Nově je podle tohoto zákona také pojímáno vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, zejména uplatněním jejich práva na vzdělání pomocí specifických forem a metod a na vytvoření zvláštních podmínek, které jejich vzdělávání umožní.

Je kladen důraz na rovnost vzdělávacích příležitostí pro všechny žáky a odstranění překážek, které by tomu bránily, respektování vzdělávacích potřeb jednotlivců při vzdělávání, kvalitu vzdělávacího procesu.

Zároveň je tak zdůrazněno úsilí o zabezpečení přístupu ke vzdělávání dětem se speciálními vzdělávacími potřebami.

Musíme hledat cesty, jak dítě vzdělávat, jaké metody a formy uplatňovat, jak zabezpečit přístup ke vzdělávání žáků talentovaných, handicapovaných (mentálně, tělesně) nebo žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí a imigrantů.

Podle § 16 školského zákona č. 472/2011 Sb., je dítětem, žákem a studentem se speciálními vzdělávacími potřebami osoba se:

- **zdravotním postižením**
- **zdravotním znevýhodněním**
- **sociálním znevýhodněním**

Mezi žáky se **zdravotním postižením** řadíme děti s mentálním postižením, zrakovým, tělesným, sluchovým postižením, s vadou řeči, autismem, děti souběžně postižené více vadami, děti s vývojovými poruchami učení nebo chování vyžadující zvýšení finančních nákladů.

Žáci se **zdravotním znevýhodněním** jsou zdravotně oslabení, s dlouhodobou nemocí, s lehčími zdravotními poruchami vedoucí k vývojovým poruchám učení a chování, které

vyžadují zohlednění při vzdělání.

Do skupiny se **sociálním znevýhodněním** patří žáci, kteří jsou z rodinného prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, ohrožení sociálně patologickými jevy, žáci v postavení azylantů a žáci s nařízenou ústavní výchovou.

Děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami mají právo na vzdělávání, jehož obsah, formy a metody odpovídají jejich vzdělávacím potřebám a možnostem, na vytvoření nezbytných podmínek, které toto vzdělávání umožní, a na poradenskou pomoc školy a školského poradenského zařízení. Pro žáky a studenty se zdravotním postižením a zdravotním znevýhodněním se při přijímání ke vzdělávání a při jeho ukončování stanoví vhodné podmínky odpovídající jejich potřebám. Při hodnocení žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami se přihlíží k povaze postižení nebo znevýhodnění. (www.msmt.cz)

Podle **paragrafu 12 vyhlášky č. 147/2011 Sb.**, kterou byla novelizována vyhláška č.73/2005 Sb., se k žákům, pro které je potřeba upravovat podmínky jejich vzdělávání, řazení i **děti, žáci a studenti mimořádně nadaní**.

Stručná charakteristika žáků talentovaných, handicapovaných (mentálně, tělesně) nebo žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí je rozepsána v druhé kapitole mé diplomové práce.

1.5. Shrnutí

Po roce 1989 se v České republice nejdříve začalo s integrací žáků, v současnosti školy pomalu přechází k inkluzi.

Stát v zastoupení ministerstva školství dal jasná pravidla o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Legislativně byl upraven pojem žák se speciálními vzdělávacími potřebami. V praxi se ovšem ukazuje, že v celé řadě případů nelze jednoznačně určit, do které kategorie žáka zařadit nebo zařazení neodpovídá potřebám dítěte. Setkáváme se i s tím, že definice zdravotního postižení, uvedené ve školském zákoně, neodpovídá kategoriím užívaným resorty zdravotnictví a sociálních věcí. Tím dochází k tomu, že školy nemají nárok na finanční prostředky pro zajišťování potřebné podpory těmto žákům.

2. PODMÍNKY INKLUZIVNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE

2.1. Podmínky školy pro zajištění inkluzivního vzdělávání

Pro správné nastartování procesu podpory inkluzivního vzdělávání, je důležité splnění podmínek pro vzdělávání žáků se speciálně vzdělávacími potřebami. Inkluze se dotýká širokého okruhu žáků, nejen těch, u kterých byly zjištěny speciální vzdělávací potřeby. Všichni žáci by měli být zapojeni do vyučovacích aktivit, které pro ně mají význam. Pro úspěšnost vzdělávání a výchovy je nutné zajistit dostatečně motivující prostředí, které v sobě bude zahrnovat především:

- osobně angažované pedagogy se zájmem o osobnost žáka i jeho rodinu,
- učitele, kteří používají efektivní a kreativní metody,
- učitele, kteří reagují na individuální potřeby žáků,
- otevřené a přátelské školní klima.

Škola se musí snažit zajistit takové podmínky, aby byla inkluze dobře nastartována a správně posilována. Mezi takové podmínky například patří:

Podmínky materiální a prostorové – zajistit třídy, které budou vybaveny funkčním zařízením, vhodné a motivující učebnice, prostory pro zájmovou činnost po vyučování, prostory pro osobní hygienu žáků i personálu školy, prostory pro společné stravování, šatny, prostory pro přípravnou práci učitele.

Podmínky pro hygienické a bezpečné vzdělávání a život školy - zajistit takový režim vyučování, kde bude dostatek relaxace i aktivního pohybu, ochránit žáky před úrazy.

Podmínky psychosociální – vzájemná spolupráce, úcta, tolerance a pomoc ostatním, respektování každého jedince, vzdělávání propojit s praktickými zkušenostmi.

Podmínky personální - pedagogičtí pracovníci s odpovídající odbornou způsobilostí a potřebnými profesními dovednostmi, odborná pomoc žákům – asistent pedagoga, školní psycholog, speciální pedagog.

Podmínky organizační – zajistit účast všech učitelů na přípravě a tvorbě ŠVP, režim školy by měl být v souladu s potřebami žáků, domluva mezi učiteli na způsobech projednávání problémů.

Podmínky spolupráce školy a rodičů žáků – podávání pravidelných informací rodičům, setkávání učitelů s rodiči, zapojení rodičů do akcí ve škole, možnost účasti rodičů ve výuce, poradenství pro rodiče.

Tyto podmínky by škola měla zajistit v takové míře, aby mohla přistoupit k praktickému začleňování žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do vzdělávacího procesu. Tím získá schopnost otevřít se co nejrozmanitější populaci žáků. K tomu všemu musí být navázána spolupráce s rodinou žáka a školskými poradenskými zařízeními.

2.2. Školský poradenský systém a poradenská zařízení

Žákům, kteří potřebují speciální potřeby od svého nástupu do vzdělávacího procesu až po ukončení přípravy na povolání, pomáhá systém **poradenských služeb**, který se skládá z mnoha poradenských pracovišť a zařízení. Vyhláška č. 116/2011 Sb., kterou se mění vyhláška č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních definuje: „*tyto služby poskytují **školní poradenská pracoviště a školská poradenská zařízení**, jsou určeny pro žáky, jejich zákonné zástupce, školy a školská zařízení a jsou realizovány bezplatně na základě žádosti a písemného souhlasu zletilého žáka, nebo jeho zákonného zástupce. Nezbytná je jejich informovanost o povaze, rozsahu, trvání a cílech péče, možných rizicích a nevýhodách*“ . (www.msmt.cz)

Školská poradenská zařízení zajišťují pro děti, žáky a studenty, pro jejich zákonné zástupce, školy a školská zařízení diagnostickou, metodickou, informační a poradenskou činnost. Poskytují odborné speciálně pedagogické a pedagogicko – psychologické služby, preventivně výchovnou péči a napomáhají při volbě vhodného vzdělávání dětí, žáků a studentů.

Na základě jejich doporučení zařazuje ředitel školy žáka do vzdělávacího programu, zřizuje pozici asistenta pedagoga, rozhoduje o vytvoření individuálního vzdělávacího plánu.

Školskými poradenskými zařízeními jsou:

- a) PPP – Pedagogicko- psychologická poradna
- b) SPC – Speciálně – pedagogické centrum
- c) SVP – Středisko výchovné péče

2.2.1. Pedagogicko – psychologická poradna

Školské poradenské zařízení, které je zřizováno krajem, popřípadě jinými právníckými nebo fyzickými osobami (církevní a soukromé poradny).

Služby zajišťují speciální pedagogové, psychologové a sociální pracovníci. Činnost poradny se uskutečňuje ambulantně na pracovišti poradny a návštěvami zaměstnanců poradny ve školách a školských zařízeních.

Pedagogicko – psychologická poradna zajišťuje tyto činnosti:

- zjišťuje pedagogicko – psychologickou připravenost žáků na vzdělávání a vydává odborný posudek
- doporučuje zákonným zástupcům a řediteli školy zařazení žáka do příslušné školy a třídy
- doporučuje žákovi vhodnou formu jeho vzdělávání
- poskytuje konzultace škole a metodickou podporu
- poskytuje žákům poradenské služby v prevenci školní neúspěšnosti
- zjišťuje speciální vzdělávací potřeby žáků ve školách a vypracovává odborné

posudky, dává návrhy opatření pro školy a školská zařízení

- provádí psychologická a speciálně pedagogická vyšetření při zařazování žáků do škol, tříd, oddělení a studijních skupin s upravenými vzdělávacími programy
- zajišťují poradenské služby psychologů a speciálních pedagogů školám, které tyto služby nemají zajištěné
- poskytuje poradenské služby v kariérovém poradenství
- prostřednictvím metodika prevence zajišťuje prevenci sociálně patologických jevů, realizaci preventivních opatření a koordinaci školních metodiků prevence

Některé PPP poskytují i volnočasové a reedukační programy pro žáky, nebo intervenční programy pro celé třídní kolektivy.

PPP jsou zřizovány podle § 116 zákon č. 472/2011 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Podrobně jsou pak pravomoci vymezeny v novele vyhlášky č. 116/2011 Sb, o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. (www.msmt.cz)

2.2.2. Speciálně – pedagogická centra.

Speciálně – pedagogická centra patří do sítě školních poradenských zařízení. Poskytují služby v oblasti pedagogické, psychologické a sociální diagnostiky, nejvíce v oblasti vzdělávání žáků s různým zdravotním postižením. Jsou zřizována při speciálních školách a liší se od sebe svým zaměřením (pro děti s vadami sluchu, zraku či řeči, pro děti s mentálním, tělesným či kombinovaným postižením).

SPC poskytují své služby ambulantně a pak formou návštěv odborníků z řad speciálních pedagogů, psychologů nebo sociálních pracovníků v rodinách, školách nebo školských zařízeních. Mezi další odborníky, kteří pracují s klienty, patří logoped, etoped, psychoterapeut, fyzioterapeut, pediatr, psychiatr.

Činnost je zaměřena většinou na klienty v předškolním věku v péči zákonných zástupců, na podporu žáků integrovaných do škol a školských zařízení, na podporu klientů s těžkým a kombinovaným zdravotním postižením, kteří nemohou docházet do školy, zpravidla ve věku od 3 – 19 let.

Speciálně - pedagogické centrum zajišťuje speciálně pedagogickou, psychologickou a sociální diagnostiku klientů se zdravotním postižením, připravuje odborné podklady a posudky pro školy o zařazení dítěte nebo žáka do speciálních mateřských škol a speciálních základních škol a navrhuje přiměřený způsob výchovy a vzdělání postižených dětí a mladistvých, poskytují pomoc dětem, které se pro své specifické problémy těžko začleňují do kolektivu, poskytují poradenskou a metodickou činnost rodičům, pedagogickým pracovníkům i široké veřejnosti, kteří přicházejí do kontaktu s postiženým, organizují diagnostické pobyty rodičů s dětmi, školám a školským zařízením pomáhají při přípravě a zpracování individuálně vzdělávacích plánů.

2.2.3. Středisko výchovné péče

Středisko výchovné péče (SVP) patří mezi školská zařízení. Zaměřují se na prevenci a řešení výchovných problémů, poruch chování a negativních jevů u dětí a dospívajících od 3 let do ukončení přípravy na povolání, nejdéle do 26 let. Jejich cílem je také zmírňování a odstraňování příčin a důsledků již rozvinutých poruch chování dětí. SVP jsou ambulantní zařízení, která poskytují poradenskou činnost, ale mohou být i internátní pobytová výchovná zařízení. Mezi pracovníky SVP patří psychologové, speciální pedagogové, sociální pracovníci, učitelé a vychovatelé.

Středisko výchovné péče zajišťuje metodické schůzky a porady s pedagogickými pracovníky škol, školními metodiky prevence a školními psychology, preventivně výchovné programy, intervenční programy pro třídní kolektivy, provádí psychologickou a speciálně pedagogickou diagnostiku, také se věnuje individuální a skupinové péči o děti a práci se zákonnými zástupci.

2.3. Spolupráce školy a školských poradenských zařízení

Bez vzájemné spolupráce a podpory ze strany školy, zákonných zástupců a školského poradenského zařízení nebude fungovat pomoc žákům se speciálními vzdělávacími potřebami tak, aby prožili úspěch, byli správně motivováni a našli další uplatnění v dnešní společnosti.

Ve školách poradenské služby a prevenci poskytují pedagogové, kteří jsou vzděláni v oboru a do funkce jsou jmenováni ředitelem školy.

K těmto pedagogům patří:

- **výchovní poradci** – vykonávají činnost pedagogickou, metodickou, informační v oblasti výchovy, vzdělávání, volby studia či povolání
- **školní metodici prevence** – pracují v oblasti prevence sociálně patologických jevů, koordinují preventivní aktivity, projekty a programy primární prevence
- **školní psychologové** – působí v oblasti konzultační, diagnostické, metodické a poradenské, vytvářejí programy na podporu rozvoje osobnosti žáků
- **školní speciální pedagogové** – zaměřují se na odbornou podporu žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, na spolupráci školy a školských poradenských zařízení

Na většině základních škol se setkáme pouze s funkcí výchovného poradce a metodika prevence. Důvodů je několik, jedním je nedostatečné financování školství a druhým je nedostačující množství plně kvalifikovaných školních psychologů a školních speciálních pedagogů.

2.4. Asistent pedagoga

Dobré výsledky, kladný přístup a zapojení žáků se speciálně vzdělávacími potřebami v běžné škole je možná jen při dobrém organizačním, personálním a materiálním zabezpečení. Jedním z nich je role asistenta pedagoga, který pracuje se žákem, pokud to jeho individuální vzdělávací plán a postižení vyžaduje. Asistent pedagoga pomáhá s přípravou pomůcek, tvorbou nových materiálů, radí se s rodiči, ostatními učiteli

a poradenským zařízením. Přispívá k příznivé atmosféře ve třídě a je nepostradatelným pomocníkem třídního učitele, i když hlavní zodpovědnost za vzdělávání žáka se speciálními vzdělávacími potřebami nese třídní učitel a ostatní vyučující.

Vedle učitele je dalším pedagogickým pracovníkem, který pomáhá zajišťovat plynulý chod výuky, spolupracuje s učitelem a po domluvě s ním věnuje svou pozornost podle potřeby také ostatním žákům ve třídě. (Uzlová;2010, str. 43)

Při výběru asistenta jsou důležité osobnostní a kvalifikační předpoklady. Celkovou odpovědnost za vzdělávání žáka se speciálními vzdělávacími potřebami má ovšem třídní učitel. Asistent pracuje podle jeho pokynů, ale může být sám iniciativní, projevit aktivnost, tvořivost a kreativitu.

Celkově lze říci, že asistenta pedagoga: *„by měli být vybaveni takovými kompetencemi, aby byli schopni poskytnout žákovi potřebnou míru podpory a zároveň dokázali vytvořit i dostatečný prostor pro rozvoj žákovy samostatnosti a pozice v kolektivu.“* (Bartoňová; 2010, str. 19)

Musíme předejít tomu, aby nedošlo k nedostatečně vymezeným kompetencím asistenta, k chybějící metodické podpoře od vedení školy nebo třídního učitele. Ve školách by nemělo docházet k nesystémovému obsazování míst nebo zařazování nevhodných nebo nedostatečně kvalifikovaných asistentů. Veškeré pravomoci asistenta upravuje novelizovaná vyhláška č. 147/2011 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, fungují tzv. asistenti pedagoga. Hlavní činnosti asistenta pedagoga jsou dány § 7 této vyhlášky:

a) pomoc pedagogickým pracovníkům školy při výchovné a vzdělávací činnosti, pomoc při komunikaci se žáky a zákonnými zástupci žáků a komunitou, ze které žák pochází,

b) podpora žákům při přizpůsobení se školnímu prostředí,

c) pomoc žákům při výuce a při přípravě na výuku,

d) nezbytná pomoc žákům s těžkým zdravotním postižením při sebeobsluze a pohybu

během vyučování a při akcích pořádaných školou mimo místo, kde škola v souladu se zápisem do školského rejstříku uskutečňuje vzdělávání.

(www.msmt.cz)

Funkci asistenta pedagoga zřizuje ředitel školy na doporučení poradenského zařízení – PPP, SPC a schvaluje ji krajský úřad. O tuto funkci musí ředitelé škol opakovaně žádat každý rok, a to na základě vyšetření žáků školských poradenským zařízením.

Přetrvávajícím problémem je nedostatečné financování pedagogických asistentů, kteří většinou nepůsobí v rámci celé školy, ale jsou přiřazováni k jednotlivým žákům.

Ve školách může pracovat i osobní asistent, který bývá zaměstnancem nestátní neziskové organizace. Není zaměstnancem školy, což někdy vyvolává určitou nedůvěru a odtažitost pedagogů. O osobního asistenta žádají rodiče žáka se speciálními vzdělávacími potřebami a tato služba je jim poskytována bez časového omezení. Osobní asistenci vymezuje **§ 39 zákona číslo 108/2006 Sb.**, o sociálních službách.

Vyhláška číslo **č. 147/2011 Sb.**, o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, v § 8 uvádí:

Pokud ve třídě nebo studijní skupině působí souběžně několik pedagogických pracovníků, musí být alespoň 1 z nich asistentem pedagoga. Ve třídách, ve kterých se vzdělává žák se zdravotním postižením, může se souhlasem ředitele školy a zákonného zástupce žáka působit osobní asistent, který není zaměstnancem právnické osoby, která vykonává činnost školy. (www.msmt.cz)

2.5. Důležitost individuálního vzdělávacího plánu pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami

Možnost vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je dána § 18 zákona č. 472/2011 Sb. (školský zákon) a dále rozváděna v ustanoveních § 6 vyhlášky č. 147/2011 Sb.

Individuální vzdělávací plán (IVP) je závazným dokumentem a je součástí dokumentace žáka. Za vypracování zodpovídá ředitel školy. Individuální vzdělávací plán vychází

ze školního vzdělávacího programu dané školy, ze závěrů vyšetření školského poradenského zařízení, popřípadě dalších odborníků a vyjádření zákonného zástupce. Tvoří ho třídní učitel a asistent pedagoga. Před nástupem žáka do školy by měl být plán již vypracován, nebo ihned po zjištění speciálních vzdělávacích potřeb. Během celého školního roku se s IVP pracuje a upravuje podle potřeb žáka.

Tento dokument musí obsahovat vše o žákovi, to jsou údaje o poskytování individuální speciálně pedagogické nebo psychologické péče (rozsah, obsah, průběh, způsob, zdůvodnění). Důležité jsou cíle vzdělávání žáka, časové a obsahové rozvržení učiva, pedagogické postupy, způsob zadávání a plnění úkolů, metodika, míra asistence a určení konkrétních činností. Důležitou součástí jsou způsoby a formy hodnocení žáka.

Kromě všech obecných náležitostí by měl IVP obsahovat způsob úpravy prostředí školy, formu denního režimu, rozložení přestávek, délka výukových celků.

Musí zde být i vyjádření potřeb dalšího pedagogického pracovníka, nebo další osoby podílející se na práci s žákem. Součástí je i seznam pomůcek (kompenzačních, rehabilitačních a učebních), speciálních učebnic a didaktických materiálů.

Zda budou zařazeny speciální předměty, jak budou poskytovány pedagogicko – psychologické služby a zajištění služeb asistenta pedagoga, zda je doporučené snížení počtu žáků ve třídě.

Je uvedeno jmenovité určení pedagogického pracovníka školského poradenského zařízení, se kterým bude škola spolupracovat a i předpokládaná potřeba navýšení finančních prostředků poskytovaných podle zvláštního právního předpisu a samozřejmě i závěry speciálně pedagogických a psychologických vyšetření (vyhláška č. 147/2011 Sb.).

S individuálním vzdělávacím plánem jsou seznámeni všichni učitelé, kteří daného žáka vyučují, pokud má žák asistenta pedagoga, spolupracuje na jeho vytvoření i on. Při tvorbě IVP jsou velice důležití i zákonní zástupci dítěte – rodiče. Znájí své dítě nejvíce, vědí o jeho chování v soukromí ale i v kolektivu a o jeho potřebách i možnostech.

Individuální vzdělávací plán je „živým „ dokumentem, se kterým se musí pracovat a inovovat.

2.6. Přípravná třída

Pro děti v posledním roce, před zahájením povinné školní docházky do školy, může být zřízena přípravná třída, v níž se děti adaptují a lépe připraví na přechod z předškolního vzdělávání do základního vzdělávání.

Tato třída je zřizována při základní škole a musí být zřízena se souhlasem krajského úřadu. O zařazení do přípravné třídy rozhoduje ředitel školy, na základě žádosti zákonných zástupců a s písemným souhlasem školského poradenského zařízení. Přípravná třída přirozeně, plynule a nenásilnou formou připravuje dítě pro vstup do první třídy základní školy.

Vyhláška č. 256/2012 Sb., kterou byla novelizována vyhláška č. 48/2005 Sb. k tomu stanovuje následující:

§7 Přípravné třídy

(4) Obsah vzdělávání v přípravné třídě se řídí Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání a je součástí školního vzdělávacího programu.

V souladu se vzdělávacími cíli i obsahem RVP PV má podle paragrafu 7 citované vyhlášky probíhat i hodnocení výsledků, kterých děti na základě vzdělávání v přípravné třídě dosahují či nedosahují.

(6) Učitel přípravné třídy vypracuje na konci druhého pololetí školního roku zprávu o průběhu školní přípravy dítěte v daném školním roce. Zpráva obsahuje vyjádření o dosažené úrovni hlavních cílů vzdělávání ve struktuře vymezené RVP PV.
(www.msmt.cz)

Spolupráce mateřské a základní školy, jejich společně organizované akce a aktivní spolupráce učitelů s rodiči je velmi přínosná. Děti mají šanci si zvyknout na sebe i prostředí.

V přípravné třídě je šance odstranit nedostatky, které dítě má před začátkem školní docházky a stává se jedním z vhodných a efektivních nástrojů při integraci dětí se sociálním znevýhodněním, u kterých je předpoklad, že zařazením do přípravné třídy se vyrovná jejich vývoj.

2.7. Charakteristika a terminologie typů žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

Inkluzivní vzdělávání se týká všech dětí, protože každé z nich je individuální. Každý učitel, který pracuje se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, by měl znát problematiku konkrétního znevýhodnění, které žák má. Proto zde uvádím stručnou charakteristiku jednotlivých zdravotních postižení.

2.7.1. Charakteristika žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

Žáci se specifickými poruchami učení

Specifické poruchy učení je souhrnné označení různorodé skupiny poruch, které se projevují zřetelnými obtížemi při získávání a užívání takových dovedností, jako je mluvení, porozumění mluvené řeči, psaní, čtení, matematické usuzování nebo počítání. Jedná se o poruchy jak vývojové (dyslexie, dygrafie, dyskalkulie a další), tak získané formy specifických poruch školních dovedností.

Při včasném zjištění, kvalitní nápravné péči, podpoře člověka s touto poruchou, může dojít ke zmírnění či úplnému odstranění vzdělávacích potíží.

SPU nejsou totožné s mentální retardací, která vzniká při organickém poškození mozku a nejsou ani důsledkem nepříznivého sociokulturního zázemí. Všechny uvedené poruchy patří mezi zdravotní oslabení.

Dyslexie – je specifickou poruchou čtení, která se projevuje narušením vnímáním písmen a prostoru. Úroveň čtení je obvykle výrazně nižší než všeobecná inteligence.

Dysgrafie – projevuje se obtížemi se zapamatováním si tvaru písmen, obtížemi v napodobení písmen, kvalitou písma, která s množstvím klesá, písmo se stává nečitelné.

Dysortografie – nepostihuje celou oblast gramatiky, ale jen tzv. specifické jevy – vynechávání interpunkčních znamének (háčky, čárky, tečky).

Dyskalkulie – vyskytuje se izolovaně, ale někdy i v kombinaci s předchozími poruchami. Spočívá v poruchách předčíselných představ, tzn. třídění prvků dle tvaru, barvy, velikosti, určování počtu prvků aj.

Mezi další poruchy dětí ze skupiny specifických obtíží patří *dyspinxie* – porucha kreslení, *dyspraxie* – porucha motoriky, *dysmúzie* – porucha schopnosti pro oblast hudby.

Vady řeči

Žáci, kteří mají poruchy komunikačních schopností, mohou mít problémy i v oblasti sociální a psychické. Předpokladem pro dobrý vývoj a nápravu je intenzivní logopedická péče, která v rámci možností zajistí odstranění poruchy tak, aby řeč byla dostatečně rozvinutá a správná po stránce formální. Mezi vady a poruchy řeči patří:

- vývojová dysfázie
- afázie
- breptavost
- koktavost
- mutismus
- huhňavost
- dyslálie a dysartrie

Žáci s poruchami chování

Žáci s poruchami chování mohou mít sociální a emocionální problémy. Zhoršení sociálních schopností, které se vymykají přiměřenému chování ve skupině. Nejčastěji se jedná o krádeže, záškoláctví, lhaní, agresivita a šikanování, patologické závislost. Ve školním prostředí se jedná o žáka, který svými výkony a svým chováním nesplňuje očekávání učitele. Svými projevy, postoji, reakcemi a výkony se vymyká normě.

Mentální postižení

U žáků se jedná o postižení v důsledku trvalého organického nebo funkčního poškození mozku, kdy je snížena úroveň rozumových schopností. Podle Slowíka (2010, str. 114) se používá následující klasifikace mentálního postižení:

- lehká mentální retardace
- středně těžká mentální retardace

- těžká mentální retardace
- hluboká mentální retardace
- jiná mentální retardace
- nespecifikovaná mentální retardace

U žáků s mentálním postižením zaostává vývoj rozumových schopností, některých psychických vlastností a dochází k poruchám v adaptačním chování. Jedná se o stav trvalý.

Zrakové a sluchové postižení

Zrakové postižení narušuje orientaci v prostoru a samostatný pohyb, což s sebou může nést i psychické důsledky. Jedná se o žáka, který má problémy se získáváním informací zrakovou cestou. Tyto vady jsou vrozené nebo získané.

Sluchové postižení mají žáci, u kterých došlo k organickému nebo funkčnímu porušení kterékoliv části sluchového ústrojí. Podle stupně sluchové ztráty se rozdělují:

- na nedoslýchavé
- neslyšící
- ohluchlé

Tělesné postižení a zdravotní oslabení

Společným znakem tělesně postižených je celkové nebo částečné omezení hybnosti. Jedná se buď o přímé postižení pohybového aparátu, nebo je pohyb omezený v důsledku dlouhodobých onemocnění nebo zdravotních oslabení

Souběžné postižení více vadami

Žák, postižený více vadami je postižený současně dvěma nebo více na sobě nezávislými druhy postižení. Do této skupiny začleňujeme autismus, Aspergerův syndrom, hluchoslepotu, kombinace vad tělesných, smyslových a s poruchami chování.

Sociálně znevýhodněné děti

Pod sociálním znevýhodněním rozumíme kulturně odlišné prostředí, ve kterém dítě vyrůstá. Objevuje se nižší celková stimulace dítěte nebo nižší stimulace jazyková. Dítě je méně podporováno svou rodinou a v rodině není dostatek pracovně – profesních vzorů, ke kterým by mohlo dítě vzhlížet. Také může být v rodině nižší úroveň materiálního vybavení. Děti ohrožené sociálním vyloučením jsou děti, jejichž rodiče pobírají sociální dávky, velmi často se může jednat o děti z jiného etnika.

Většinou jde o rodiny s nižšími příjmy, nižší úrovni vzdělání, více ohrožené nezaměstnaností a sociálně-patologickými jevy, s nižším sociálním statutem a nižší kvalitou života.

V současnosti je tento koncept zakotven v českém právním systému. Mluví o něm **zákon č. 472/2011 Sb.**, o předškolním, základním, středním, vyšším odborném jiném vzdělávání (školský zákon), definující ho v § 16, odst. 4.

„(4) Sociálním znevýhodněním je pro účely tohoto zákona

a) rodinné prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, ohrožení sociálně patologickými jevy,

b) nařízená ústavní výchova nebo uložená ochranná výchova, nebo

c) postavení azylanta a účastníka řízení o udělení azylu na území České republiky podle zvláštního právního předpisu."

Dle § 16, odst. 1, patří děti se sociálním znevýhodněním mezi děti se „speciálními vzdělávacími potřebami". § 16, odst. 5 stanovuje, že takovéto děti „mají právo na vzdělávání, jehož obsah, formy a metody odpovídají jejich vzdělávacím potřebám a možnostem.".(www.msmt.cz)

Pro žáky ze sociálně znevýhodněného prostředí jsou při základních školách zřizovány přípravné třídy, které pomáhají s adaptací na školní prostředí.

Vzdělávání žáků mimořádně nadaných

Tito žáci mají také své specifické vzdělávací potřeby, které je třeba vnímat, reagovat na ně a vytvářet jim vstřícné a podnětné prostředí.

Nejdůležitější pro tyto žáky je včasné rozpoznání a rozvíjení jejich mimořádného nadání. Tito žáci potřebují specifickou péči a pomoc ze strany školy a rodiny a vytváření vhodných podmínek, aby se naučili zacházet se svými specifickými schopnostmi a dovednostmi.

Obecně platí, že pro to, aby se intelektové nadání ve škole rozpoznalo, podporovalo a rozvíjelo, jsou potřebné a mimořádně důležité tři faktory.

1. klima – atmosféra školy i třídy

2. snaha dítěte, dobrý postoj ke škole, učení se

3. učitel – kompetentní, spravedlivý a starostlivý (Lechta, 2010, str. 366)

I pro žáky mimořádně nadané musíme uzpůsobit výuku tak, aby odpovídala jejich požadavkům, rozvíjela jejich kreativnost, akceptovala a tolerovala jejich osobní specifika a odlišnosti.

Důležitou součástí je vytvoření pozitivního klimatu třídy a školy, začlenění nadaných žáků do komunity vrstevníků.

Pro tyto žáky vytváříme individuální vzdělávací plán, kde je upraveno učivo, jsou používané nové metody a kvalitní hodnocení, které pomáhá dítěti v jeho dalším rozvoji tak, aby bylo co nejvíce podporováno jeho nadání.

Práce pedagoga s nadaným žákem klade vysoké nároky na jeho didaktické i odborné kompetence. Tito žáci často mívají poruchy osobnosti, jsou kázeňsky problematictí a jsou rádi v centru pozornosti. Nadání dítěte se může projevat jak v pozitivním, tak i v negativním ohledu.

Přesné podmínky pro vzdělávání žáků nadaných je zakotveno v **zákoně č. 472/2011 Sb.**, o předškolním, základním, středním, vyšším odborném jiném vzdělávání (školský zákon), v **§ 17.**

Speciální vzdělávací potřeby dětí, žáků a studentů zjišťuje školské poradenské zařízení, které ve své závěrečné zprávě doporučí nejvhodnější formy vzdělávání žáka. Každá škola musí vycházet z těchto závěrů a co nejvhodněji pro žáka zajistit, aby forma vzdělávání co nejlépe odpovídala vzdělávacím potřebám a požadavkům, které mají rodiče nebo samotný žák.

2.8. Formy vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

Vzhledem k tomu, že každé dítě je individuální a má své potřeby, musíme k němu i tak přistupovat. Na doporučení školských poradenských zařízení zvolíme správnou formu vzdělávání, při které můžeme žákovi pomoci snížit míru handicapu a podpořit jeho rozvoj pro další vzdělávání.

Podle vyhlášky č. 147/2011, k formám vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami patří:

- **individuální integrace** – vzdělávání žáka v běžné škole, popřípadě ve speciální škole určené pro žáky s jiným druhem postižení,
- **skupinová integrace** – žák se vzdělává ve třídě, oddělení nebo studijní skupině zřízené pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami v běžné škole, nebo ve speciální škole určené pro žáky s jiným druhem zdravotního postižení,
- vzdělávání ve **škole samostatně zřízené pro žáky se zdravotním postižením**
- **kombinace** výše zmíněných forem. (www.mšmt.cz)

2.8.1. Individuální integrace

Vzdělávání žáka probíhá v běžné škole nebo ve škole samostatně zřízené pro žáky s jiným druhem zdravotního postižení. Ve třídě základní školy, která není určena pro žáky se zdravotním postižením, lze s přihlédnutím k rozsahu speciálních vzdělávacích potřeb integrovat nejvýše 5 žáků se zdravotním postižením.

Cílem je začlenění žáka do kolektivu třídy, podpora jeho sociálních vazeb. Individuální integrace by měla být prostředkem k dosažení inkluzivního vzdělávání v rámci školy.

U žáka se smyslovým, tělesným postižením nebo vadami řeči a s vývojovými poruchami učení anebo chování vzdělávání probíhá podle IVP, který vychází ze školního vzdělávacího programu dané školy (ŠVP) zpracovaného podle rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (RVP ZV). Předpokladem je zajištění vhodných podmínek vzdělávání a podpůrných opatření.

2.8.2. Skupinová integrace

Žák je vzděláván ve třídě, oddělení nebo studijní skupině zřízené pro žáky se zdravotním postižením v běžné škole.

Pro třídu zřízenou pro žáky se smyslovým, tělesným postižením nebo vadami řeči a s vývojovými poruchami učení anebo chování vypracuje škola samostatný ŠVP formou přílohy ke stávajícímu ŠVP.

2.8.3. Školy samostatně zřízené pro žáky se zdravotním postižením

Tyto školy mají upravený vzdělávací program. Jsou samostatně zřízené pro žáky a studenty s těžšími formami zdravotního postižení (žáci s těžkým zrakovým postižením, těžkým sluchovým postižením, těžkou poruchou dorozumívacích schopností, hluchoslepí, se souběžným postižením více vadami, s autismem, s těžkým tělesným nebo těžkým či hlubokým mentálním postižením).

S ohledem na rozsah jejich speciálních vzdělávacích potřeb je jim poskytována nejvyšší možná míra podpůrných služeb.

2.9. Podpůrná a vyrovnávací opatření pro žáky se speciálně vzdělávacími potřebami

Podle § 1 vyhlášky č. 147/2011, o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných mají žáci se speciálními vzdělávacími potřebami nárok na tzv. podpůrná a vyrovnávací opatření při vzdělávání.

Vyrovňovacími opatřeními při vzdělávání žáků se zdravotním nebo sociálním znevýhodněním se rozumí využívání pedagogických, popřípadě speciálně pedagogických metod a postupů, které odpovídají vzdělávacím potřebám žáků, poskytování individuální podpory v rámci výuky a přípravy na výuku, využívání pedagogických služeb školy a školských poradenských zařízení, individuálního vzdělávacího plánu a služeb asistenta pedagoga. Škola tato opatření poskytuje na základě pedagogického posouzení

vzdělávacích potřeb žáka, průběhu a výsledků jeho vzdělávání, popřípadě ve spolupráci se školským poradenským zařízením.

Podpůrnými opatřeními při vzdělávání žáků se zdravotním postižením se rozumí využití speciálních metod, postupů, forem a prostředků vzdělávání, kompenzačních, rehabilitačních a učebních pomůcek, speciálních učebnic a didaktických materiálů, zařazení předmětů speciálně pedagogické péče, poskytování pedagogicko-psychologických služeb, snížení počtu žáků ve třídě nebo studijní skupině nebo jiná úprava organizace vzdělávání zohledňující speciální vzdělávací potřeby žáka.

Tato podpůrná opatření jsou odlišná podle specifik potřeb žáků a nejsou pro školu zatěžující. V praxi se pravděpodobně nesetkáme se třídou, kde by nebyl alespoň jeden žák s potřebou podpůrných opatření

3. Podpora a role neziskových organizací v zavádění inkluze do škol

V souvislosti s prosazování a podporou inkluzivního vzdělávání ve školách mohou být nápomocná i občanská sdružení nebo neziskové organizace. Jedním ze sdružení, které se tímto problémem zabývá již od roku 1994, kdy bylo založeno, je občanské sdružení *Rytmus - Od klienta k občanovi, o.p.s.* Posláním a cílem tohoto sdružení je pomáhat lidem se znevýhodněním v aktivním začlenění do běžného prostředí – školy, práce v místě bydliště, v komunikaci s úřady.

„Rytmus je akreditovanou vzdělávací institucí podle zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících u Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy s číslem akreditace 20191/2012-25 a zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách u Ministerstva práce a sociálních věcí s číslem akreditace 2009/281 – I.“ (www.rytmus.org).

Sdružení realizuje řadu aktivit, zajišťuje vzdělávací kurzy pro učitele a asistenty pedagoga, publikační a osvětovou činnost na podporu inkluze, pořádá akce na podporu školní inkluze.

Od 4. do 10. listopadu 2013 proběhla akce s názvem „*Týden pro inkluzi 2013*“. Tato celonárodní akce má pomoci začlenit děti se znevýhodněním nebo postižením do běžné školy, do kolektivu svých vrstevníků. Mateřské, základní i střední školy, ale také univerzity a neziskové nevládní organizace, média byly vyzvány, aby podpořily tento projekt a to různou formou, např. uspořádáním diskuze, kulatého stolu, semináře, společné výuky dětí ze sousedních běžných a speciálních škol nebo krátkou zprávou v tisku.

Další z mnoha činností občanského sdružení Rytmus - Od klienta k občanovi, o.p.s., je pořádání odborných seminářů a konferencí, vzdělávacích akcí pro pedagogy, asistenty pedagoga i širokou veřejnost.

Další nestátní organizací, které se mimo jiné problematikou inkluzivního vzdělávání zabývá, je Liga lidských práv, která hájí práva a svobody všech lidí, napomáhá k tomu, aby společnost byla spravedlivá, svobodná a angažovaná pro všechny občany.

„V oblasti ochrany práv dětí se snažíme zajistit, aby všechny děti vyrůstaly v rodině a nikoli v ústavu a aby všechny děti měly rovný přístup ke vzdělání. Podporujeme rušení kojeneckých ústavů a dětských domovů. Prosazujeme inkluzivní vzdělávání.“

(www.llp.cz)

*„V rámci českého školství prosazujeme spravedlivé podmínky a kvalitní vzdělání pro všechny děti. Bez ohledu na zdravotní či sociální handicap má každé dítě v naší zemi právo na vzdělání. Projekt **Férová škola** prosazuje **inkluzivní školství**, které vnímá rozdíly mezi dětmi jako jejich bohatství a dokáže jich využít. Oceňujeme a **podporujeme školy** otevřené každému dítěti, školy rozvíjející potenciál každého žáka.“* (www.llp.cz)

Projekt Férová škola klade důraz na plnohodnotnou přípravu žáků pro život v motivujícím prostředí, kde vládne pohoda a radost z práce. Férovou školou se může stát každá škola, která splňuje kritéria inkluze.

3.1. Projekt „FÉROVÁ ŠKOLA“

Projekt Férová škola, který je veden nevládní neziskovou organizací Liga lidských práv, považují za nesmírně přínosný pro šíření idey spravedlivého a otevřeného systému vzdělávání. Každé dítě si zaslouží plnou podporu při rozvoji svého potenciálu a bezpečné přijetí ze strany školy, do které přichází. Projekt Férová škola významně napomáhá snaze MŠMT zvyšovat inkluzivitu českého vzdělávacího systému a ukazuje na konkrétních příkladech zapojených škol, že férový přístup ne jen správný, ale také vysoce efektivní, a to pro všechny zúčastněné. (Tannenbergerová, Krahulová a kol., otištěno Jak se stát férovou školou II., edice Manuály)

Jaká by měla být Férová škola? Jsou pro ni charakteristické určité podmínky nebo doporučení, ale zbytek se odvíjí od filozofie jednotlivých škol.

Do tohoto projektu se mohou zapojit všechny školy z České republiky, které splní podmínky inkluze a získají certifikát.

Hlavní ideou Férové školy je rovný přístup ke všem svým žákům. Férová škola je taková škola, která nediskriminuje a nesegreguje, ale naopak podporuje vzdělávání všech žáků dohromady, a která bere ohledy na individuální potřeby každého žáka.

Podmínky pro získání certifikátu „Férová škola“

Podmínky stanovené v sekci povinné podmínky jsou pro školu povinné a škola by měla každou položku doložit. Může tak učinit např. formou krátkého shrnutí, kde formuluje jakým způsobem a v jaké míře danou podmínku jejich škola naplňuje, popř. uvede příklady. Pokud škola podmínku nespĺňuje nebo ji nahrazuje jiným řešením, musí tuto skutečnost dostatečně vysvětlit a toto řešení opět doložit. (www.ferovaskola.cz)

Pro školu, která žádá o Certifikát, je problematika inkluze zásadní. Proto musí být zásady inkluze a antidiskriminace zapracovány do školního vzdělávacího programu, kde je viditelné, jakým způsobem a v jakých tématech jsou tyto aspekty zapojeny.

Stává se školou otevřenou všem dětem bez rozdílu a vytváří takové prostředí, které podporuje rozvoj každého dítěte.

Ve škole je využíváno dle potřeb služeb asistentů pedagoga, kdy s nimi pedagogové efektivně pracují, společně zlepšují klima třídy a školy, naplňují individuální potřeby žáků. Učitelé musí začít aktivně pracovat s dětmi, tak aby bylo přijetí žáka se speciálními vzdělávacími potřebami příznivé. Pracovníci školy by měli podporovat komunikaci s rodinami žáků a s celou komunitou.

Je doporučeno, aby se ve školách, které usilují o získání certifikátu, byly zřízeny přípravné třídy, důležitá je propojenost s mateřskou školou nebo zapojení rodičů do tvorby IVP. Ve škole by měla být možnost slovního hodnocení, které je zakotvené ve školním řádu a školním vzdělávacím programu školy.

Pokud škola přistoupí na tyto podmínky k získání certifikátu, zavazuje se také k tomu, že kdykoliv v průběhu platnosti certifikátu, což jsou dva roky, umožní komisi v souvislosti s dodržováním standardů namátkovou kontrolu. Tím Liga lidských práv zajišťuje, aby kvalita neklesala.

V současné době má v České republice Certifikát Férová škola celkem 27 škol a 25 škol je zapojeno do projektu. (www.ferovaskola.cz)

Vzhledem k tomu, že škola, na které pracuji, je jednou z oceněných škol certifikátem Férová škola, mohu srovnávat podmínky vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a jejich začlenění do kolektivu tříd.

4. Přínos inkluze pro školu, pedagogy, žáky, rodiče

Má vůbec inkluzivní vzdělávání smysl a je pro žáky opravdu přínosem? Na tuto otázku získáme odpověď až za několik desetiletí. Nyní je inkluze na začátku a my se musíme snažit, aby to, co ve školách probíhá, opravdu inkluzivní vzdělávání bylo. Podívejme se na to, co školám, pedagogům, žákům a rodičům inkluzivní vzdělávání dává.

4.1. Co přináší inkluzivní vzdělávání škole

Jak se pozná dobrá a kvalitní škola? Pro každého z nás to může znamenat něco jiného. Pro žáky je škola dobrá tehdy, když se do ní těší na své spolužáky i na své učitele, cítí podnětné, zajímavé prostředí, kde panují dobré vztahy.

Pro rodiče je dobrá škola taková, kde mají jistotu, že se jejich dítě co nejlépe připraví na další vzdělávání, mají důvěru v pedagogický sbor.

Pro pedagogy jsou důležité vztahy ve škole, ale i hodnocení školy zvnějšku, tedy uznávání kvality školy veřejností, zřizovatelem, inspekcí.

Škola by měla zajistit rovný přístup ke vzdělání pro všechny. Měla by se snažit zařadit děti se speciálními vzdělávacími potřebami a dát jim příležitost ke vzdělávání, které by mělo být automatické.

Vzdělávací a výchovné postupy jsou univerzální pro všechny typy škol. Při tvorbě školních vzdělávacích programů musí škola brát zřetel na jiné národnosti, etnicitu a hodnotovou orientaci všech žáků a reagovat na jejich kulturní rozdíly. Měla by se snažit o vytvoření školské kultury, která bude spjata s místním životem obce nebo města.

Klima školy se pozná podle chování a přístupu učitelů ke svým žákům. Učitel, který není přesvědčen o správnosti inkluzivního vzdělávání, není schopen být dobrým učitelem pro žáky, kteří inkluzi potřebují.

Důležitou součástí je vytvoření vzájemné důvěry, ale i podpory mezi školou a rodinou. Aby škola dobře a kvalitně fungovala v oblasti inkluzivního vzdělávání, musí zajistit kvalifikované pedagogické pracovníky, dostatek finančních prostředků pro získání kvalitních kompenzačních učebních pomůcek, asistentů pedagoga. Přínosem pro školu je

i medializace před širokou laickou i odbornou veřejností o zvolení správného směru a přínosu inkluze pro všechny zúčastněné.

4.2. Přínos inkluzivního vzdělávání pedagogům

Pro některé pedagogy je žák se speciálními vzdělávacími potřebami mnohdy přítěží a i zátěží. Tuto tíhu nemůže nést pedagog sám, musí mít podporu ze strany vedení školy, rodiny žáka, školských poradenských zařízení. Hlavně si ale musí najít sám v sobě to, co mu inkluze přinese a co mu dá.

Inkluze přináší pedagogům obohacení o nové zkušenosti, o jiný pohled na žáky, setkává se s úspěchy i s nezdary. Tento přístup ke vzdělávání představuje přínos pro učitele, který může zažít různorodost, umožňuje mu poznat, že každé dítě má nějaké silné stránky, na nichž se dá stavět, nutí ho zamýšlet se nad pedagogickými postupy a strategií výuky a hledat nové cesty.

Pedagog musí získávat o žácích co nejvíce informací, měl by změnit přístup k osobnosti žáka a respektovat jeho přirozené potřeby. Musí se projevit tvořivou aktivitou, činnostním učením, upravit prostředí a najít vhodné didaktické pomůcky a materiály.

Podle mého názoru je podstatná osobnost učitele, jeho flexibilita a ochota měnit se, ochota spolupracovat s ostatními kolegy. Musí být ochotný dále se vzdělávat, učit se nové věci. Důležitý je i jeho smysl pro humor a sebedůvěra. Měla by z něho vyzařovat přirozená autorita, měl by být respektován a měl by respektovat.

Důležitou součástí jsou konzultace s rodiči, asistentem pedagoga, speciálním pedagogem, školským poradenským zařízením a samotným žákem.

Třídní učitel na I. stupni základní školy má velký význam pro úspěšné začlenění žáka do třídy, školy. Je spoluzodpovědným za přijetí skupinou spolužáků bez speciálních vzdělávacích potřeb. Proto je důležitým úkolem učitele vytvoření vstřícného prostředí, kde bude fungovat správné klima třídy, to je vstřícnost, sounáležitost, respekt, pocit bezpečí, radost, bude pracovat s méně početným kolektivem, bude používat jiné metody a formy výuky a podpůrné pomůcky, v hodinách bude rozmanitost.

Podle Hájkové (2010, str. 66) mají někteří pedagogové i obavy z inkluzivního vzdělávání, a to ze dvou důvodů. Prvním z nich je, že nebudou mít čas, který by mohli věnovat žákům bez postižení a druhým z důvodů je fakt, že výuka žáků se speciálními vzdělávacími

potřebami vyžaduje specializované dovednosti.

„Pro postoje pedagogů je neméně důležitá pozitivní zkušenost s výsledky vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami“. (Hájková, 2010, str. 67)

Nejdůležitější ale je věřit tomu, že dělá správnou věc, být správně namotivován a být schopný vzájemné komunikace se žákem, rodičem, zákonným zástupcem.

4.3. Co přináší inkluzivní vzdělávání žákům se speciálními vzdělávacími potřebami

Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami se lépe rozvíjejí mezi svými vrstevníky. Prostřednictvím interakcí se zdravými žáky je stimulován jejich vývoj a prostředí inkluzivní školy tak zprostředkovává těmto dětem přirozené modely chování.

Dále vytváří situace korespondující s reálným životem, jsou součástí komunity a podílejí se na jejím životě. Velkým přínosem je rozvíjení přátelských vztahů se členy komunity, všichni se učí akceptovat odlišnosti, být tolerantní. Stávají se bohatšími o nová přátelství, mají více kamarádů. Lépe si osvojují dovednosti spolupráce a pomoci.

Mají více vzorů v dosahování sociálních dovedností a způsobů chování. Získají větší porozumění rozdílům mezi lidmi a větší respekt k lidem samým.

Pokud žáci mají v kolektivu žáka se speciálními vzdělávacími potřebami mezi sebou od začátku školní docházky, nemají problémy s jeho začleněním do svého kolektivu.

Nabídneme - li žákovi pestrý výběr aktivit, které budou odpovídat svým zaměřením jeho schopnostem a dovednostem, zajistíme tak jednu ze základních podmínek inkluze a takto připravené činnosti umožní dětem, aby si vybraly aktivitu, kde zažijí úspěch, budou pracovat svým vlastním tempem a uplatní vlastní styl při řešení problémů. Naučí se pracovat samostatně, rozhodovat se, být zodpovědným za svoji práci, ale i spolupracovat ve skupině a osvojovat si tak sociální dovednosti.

Je velice obtížné najít správnou metodu, postup, formu při výuce žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Každý žák je jedinec a přichází s očekáváním jak od nás učitelů, tak i od svých spolužáků.

Při začlenění žáka do kolektivu může mít dojit i k negativnímu chování ze strany spolužáků, může docházet k šikaně, posměchu a vyloučení z kolektivu vrstevníků.

4.4. Přínos inkluzivního vzdělávání pro rodiče žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

Způsob, jakým je dítě ve škole vzděláváno, je bráno z pohledu rodiče a jejich jednání se školou, negativně nebo pozitivně. Je důležité, podávat rodičům informace o možnostech asistence, možnostech financování, o pokroku, úspěchu ale i neúspěchu jejich dítěte. Měli by se podílet na školním vzdělávání, protože mají více příležitostí k vyhodnocení vývojové úrovně svého dítěte. Měli by spolurozhodovat o zařazení svého dítěte, o individuálním vzdělávacím plánu, používaných didaktických metodách, o podpůrných opatřeních.

Rodiče se nesmí bát rozhovorů s třídním učitelem, asistentem pedagoga nebo speciálním pedagogem, do školy by měli přinášet i nové návrhy a škola by je měla brát jako své partnery. Podle Hájkové (2010, str. 68) někteří rodiče vyjadřují obavu o bezpečnost svého dítěte, o začlenění do kolektivu ostatních žáků, zda se neobjeví šikana ze strany spolužáků vůči jejich dítěti, ze sociální izolace, z dopravy do školy, z možnosti selhání inkluzivního vzdělávání, z kvality vzdělávacího programu dané školy. Další obavy jsou z nedostatku odpovídajících pomůcek a podpory. Převládají pochybnosti o připravenosti pedagogů v běžných školách na výuku dětí s rozdílnými vzdělávacími potřebami.

5. Shrnutí teoretické části

Inkluzivní vzdělávání není něco, co si musí žák zasloužit splněním zadaných požadavků, ale je jeho automatické právo. Dítě má právo navštěvovat běžnou základní školu, a to nejlépe od první třídy a v místě svého bydliště.

V první části jsem se zaměřila na inkluzivní vzdělávání z hlediska vymezení pojmů inkluze a z hlediska současné platné legislativy.

Závěrem vyplývá, že inkluze je zaměřena na potřeby všech vzdělávaných žáků a studentů, prospěch by měli mít tedy všichni žáci, ale vyžaduje to celkovou změnu školy a přístupu pedagogů k sobě samým i k žákům. Na zařazení žáka se speciálními vzdělávacími potřebami musí být připraveni ostatní žáci a jejich rodiče, učitelé.

Na inkluzivní školu jsou kladeny vyšší nároky spojené s širokou heterogenitou složení jejich žáků. Jedná se především o uzpůsobení prostředí, pomůcek, přítomnost psychologů, speciálních pedagogů, asistentů pedagoga na školách.

Pokud chceme provádět inkluzi v co největší míře a s co nejlepšími výsledky, musí začít efektivně spolupracovat všechny důležité instituce od ministerstva školství, školských poradenských zařízení až po učitele a asistenty pedagoga na školách a samozřejmě rodiče nebo zákonní zástupci dítěte.

Stále je nedostatek pedagogů s kvalifikací speciální pedagogiky, významná je i neznalost a nedostatek zkušeností jednotlivých škol v oblasti práce s asistenty pedagoga.

Zátěží je i vysoký počet žáků ve třídách běžných základních škol, ve kterých mají být žáci se speciálními vzdělávacími potřebami vzděláváni. Nedostatek finančních prostředků se projevuje i ve vybavení škol kompenzačními pomůckami a nedostatečná bezbariérovost převážné většiny školních prostor. Z legislativního hlediska je zařazení žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do škol hlavního vzdělávacího proudu upraveno tak, že někdy bývá pro školy svazující a problematické současně zabezpečit nejlepší způsob vzdělávání například tzv. "hraničního" žáka a dodržet v plném rozsahu všechny zákonné předpisy a normy.

Ne všechny děti se dají zaškátulkovat podle vyhlášek a paragrafů.

V České republice chybí návaznost institucí v pomoci rodičům, kteří mají dítě se speciálními vzdělávacími potřebami. Mnohdy by postačily školní autobusy, které by

zajišťovaly dopravu těchto dětí do školských zařízení. Je nedostatečná finanční a sociální podpora rodin. Ve školském systému chybí podpora ze strany státu a dotační programy na technické úpravy škol ohledně bezbariérového přístupu.

V druhé části byly řešeny podmínky, za kterých lze inkluzivní vzdělávání na školách provádět. Jednou z nejdůležitějších podmínek je vzájemná propojenost a komunikace mezi školou, rodinou a školskými poradenskými zařízeními.

Škola nemůže začít vzdělávat žáka se speciálními vzdělávacími potřebami bez náležitých vyšetření a závěrů z poradenských zařízení, která nemůžou žáka vyšetřit bez souhlasu zákonných zástupců. Až následně můžeme hovořit o vlastní inkluzi, kdy přichází na řadu sám žák a učitel.

Pokud učitel ve škole dokáže reagovat na individuální potřeby každého žáka, umožní mu při vzdělávání zažít úspěch, žáci získají pozitivní zkušenost, která jim umožní dosahovat svého osobního maxima, začnou pracovat na svém dalším rozvoji a získají možnost nastartovat se k dalšímu celoživotnímu vzdělávání.

Realizované podmínky k inkluzi žáka jsou nejvíce podporovány rodiči, kteří si přejí zažít úspěch svého dítěte mezi jeho vrstevníky. Vysoce podporována je inkluze i školskými poradenskými zařízeními.

Kvalita inkluzivního vzdělávání je snižována hlavně nedostatečným vzděláním učitelů v oblasti vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, nedostatečným množstvím odborníků z řad speciálních pedagogů a školních psychologů na školách.

Učitelé se učí pracovat s inkluzí, podporují ji a spatřují přínos hlavně pro samotného žáka. Cesta ke školské inkluzi je ještě před námi, není jednoduchá a také je ještě poměrně dlouhá. Záleží na ochotě školy, na přístupu pedagogů, rodičů a na přizpůsobivosti ostatních spolužáků. Budeme narážet na problémy, vyplývající zejména z neznalosti a z nevědomosti, ale bude nás to posilovat tyto překážky zvládat. Musíme se naučit vzájemné spolupráci v rámci školy, rodiny, školských poradenských zařízení a brát ohledy na žáka, neupřednostňovat spíše papírovou formu jeho vzdělávání.

Závěrem můžu říci, že inkluzivní vzdělávání považuji za cíl současného školství pro práci se všemi dětmi a za velký přínos pro jejich další rozvoj.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

1. Charakteristika výzkumu

V současné době je velkou snahou v oblasti vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami začleňovat je do hlavního vzdělávacího proudu.

Ve své diplomové práci jsem se zaměřila na inkluzivní vzdělávání, hlavně z toho důvodu, že pracuji na škole, která s inkluzí pracuje a byla ohodnocena certifikátem Férová škola. Ve svém okolí se setkávám se žáky, kteří potřebují individuální přístup a ne všechny školy s inkluzí umějí pracovat, mají vhodné podmínky, které jsou těmto žákům schopny poskytnout.

Při studiu problematiky vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami jsem se setkala s mnoha odbornými publikacemi, které byly na toto téma napsány, ať již byly z teoretického nebo praktického pohledu.

Jak je ale možné, že se žáci se speciálními vzdělávacími potřebami setkávají s neúspěchem ve školách a rodiče jsou odmítáni při žádosti o zařazení svého dítěte do školy. Kdo je v tomto procesu doopravdy ten, který selhává? Je to celý školský systém nebo žák, učitel, anebo poradenský systém?

Jak je možné, že na některých školách, ať jsou malé vesnické nebo velké městské, jde vzdělávat opravdu všechny žáky bez rozdílů a některé nechtějí přistoupit na změnu.

Jako **cíl** jsem v praktické části stanovila specifikaci výhody popřípadě nevýhody inkluzivního vzdělávání na konkrétním případě školy, která se touto formou vzdělávání zabývá. Podrobněji je popsána třída vybrané školy, kde je začleněno devět žáků vzdělávaných podle individuálního vzdělávacího plánu.

Podpůrným šetřením, technikou řízeného rozhovoru, je v další části ukázáno inkluzivní vzdělávání z pohledu zákonných zástupců – matek žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

Ve třetí části je mým cílem v dotazníkovém šetření zjistit, jak pracují s dětmi se speciálně vzdělávacími potřebami na základních školách Středočeského kraje – okresu Kladno. Respondenty byli výchovní poradci na základních školách, kteří se zúčastnili dotazníkového šetření. Vzhledem k tomu, že návratnost dotazníků byla velice nízká, tento výzkumný projekt je pouze podpůrný a nelze z něho vycházet.

1.1. Vymezení výzkumného cíle a hypotéz

Budu vycházet z případové studie Základní školy v Klobukách, která může sloužit jako příklad dobré praxe, kde se pracuje se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

Ke splnění obsahu diplomové práce byly stanoveny následující cíle a hypotézy:

Cíl č. 1: Splňuje škola podmínky inkluze a odpovídá složení tříd konceptu inkluzivního vzdělávání?

Hypotéza č. 1: Domnívám se, že podmínky inkluze a složení tříd odpovídá danému konceptu, funguje podpora ze strany vedení školy i pedagogů.

Cíl č. 2: Jaké jsou nejvýznamnější problémy související s integrací žáků?

Hypotéza č. 2: Předpokládám, že vzdělávání dítěte bude významně ovlivněno přístupem rodiny ke vzdělávání a sociální úrovní rodiny, profesionální připraveností učitelů a finančními možnostmi školy.

Cíl č. 3: Je role asistenta pedagoga při integraci dítěte se SVP na základní škole zásadní?

Hypotéza č. 3: Myslím si, že funkce asistenta pedagoga významně zvyšuje možnosti těchto žáků na úspěšné vzdělávání.

Cíl č. 4: Jakou roli hraje typ postižení dítěte při přijímání do školy a jeho začlenění do kolektivu?

Hypotéza č. 4: Soudím, že by nemělo záležet na typu postižení dítěte při přijímání do školy.

1.2. Metody výzkumu

Při zjištění stanovených cílů jsem použila kvalitativní i kvantitativní výzkum. Pro zpracování diplomové práce jsem se rozhodla využít těchto metod výzkumu:

1. Případovou studii školy a třídy.

Při studii školy jsem se zaměřila na obecnou charakteristiku a popis kultury základní školy, učitelského sboru, spolupráce s rodiči. Studie třídy zkoumá vzájemné vztahy

a komunikaci v kolektivu, solidaritu i konfliktní situace, důležitost asistenta pedagoga.

2. Polostrukturovaný rozhovor

Rozhovory byly vedeny podle předem připravených otázek, ke kterým se rodiče vyjadřovali. Se souhlasem zákonných zástupců bylo vše nahráváno na diktafon a písemně zdokumentováno tak, jak rodiče odpovídali.

3. Dotazníková metoda

Jedná se o nejrozšířenější výzkumnou metodu. Dotazník zjišťuje názory a zkušenosti s inkluzivním vzděláváním dětí se speciálními vzdělávacími potřebami v základních školách. Dotazované osoby (respondenti) měli odpovědět na dané otázky zaškrtnutím z několika nabízených možností.

Dotazník byl anonymní a obsahoval celkem 18 otázek pro výchovné poradce na základních školách. Úvodní otázky byly zaměřené na charakteristiku respondentů. Další otázky se zaměřily na postoj respondentů k inkluzivnímu vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Ke každé otázce dotazníku je sestavena přehledná tabulka, názorný graf a podrobnější slovní zhodnocení.

Dotazník byl sestaven za pomoci portálu Google (www.docs.google.com), a počátkem měsíce ledna 2014 rozeslán do e-mailových schránek ředitelů základních škol všech typů v okrese Kladno se žádostí o jejich rozeslání mezi výchovné poradce. Sběr dat byl ukončen koncem měsíce ledna 2014.

1.3. Místo výzkumu

Případová studie školy a třídy byla provedena v Základní a mateřské škole Klobuky, okres Kladno se souhlasem vedení školy a pedagogického sboru.

Rozhovory se zákonnými zástupci byly pořízeny v místě bydliště jednotlivých matek. Dotazníky byly rozeslány elektronicky ředitelům základních škol okresu Kladno. Celkový počet škol je 49 a jedná se o školy malotřídní, plně organizované, venkovské i městské.

2. Případová studie školy.

Inkluzivní vzdělávání v Základní škole a Mateřské škole Klobuky, okres Kladno

Charakteristika školy

Oficiální název: Základní škola a Mateřská škola Klobuky, okres Kladno, Nová 8,

Odkaz: www.zsklobuky.cz

Za pedagogickou práci ve školním roce 2011/2012 (17. 10. 2011) nám byl udělen certifikát Férová škola.

Jsme plně organizovanou vesnickou školu, kde se ve školním roce 2013/2014 vzdělává celkem 88 žáků. Třídy, mimo prvního ročníku, jsou na I. stupni spojené. Do vzdělávání na této škole patří i přípravná třída, která byla zřízena za podpory Středočeského kraje v roce 2008.

Díky spolupráci s Obecním úřadem v Klobukách, který je zřizovatelem, je budova školy nově zrekonstruovaná. Škola je dvoupatrová, pro výuku využíváme přízemí a první patro, ve druhém patře jsou zřízeny žákovské dílny spolu s keramickým ateliérem.

Mnoho finančních prostředků bylo vloženo i do vnitřního vybavení školy. Ve třídách jsou nové lavice a židle, byly nově zakoupeny šatní skříně. Učitelé mají v každé třídě k dispozici interaktivní tabuli, notebook a několik žákovských počítačů. Nově je vybavena počítačová učebna, budova je plně pokryta Wi-Fi připojením. Žáci mohou používat ve výuce tablety.

K budově školy náleží školní dvůr, který děti využívají za příznivého počasí o velké přestávce. Je zde umístěn stůl na stolní tenis.

Personální zajištění

Učitelský sbor je složen ze dvou učitelů a šesti učitelek, z toho jsou pouze dva pedagogové nekvalifikovaní, ostatní mají plnou kvalifikaci nebo studují. K pedagogickému kolektivu patří i dvě asistentky pedagoga, které zároveň pracují jako školní vychovatelky. Důležitou součástí jsou i nepedagogičtí pracovníci.

Paní ředitelka vykonává svou funkci na této škole již čtrnáctým rokem, od září 2013 byla zřízena i funkce zástupce ředitele. Ke škole patří mateřská škola, která má kapacitu 76 míst, zde se střídá 5 učitelek ve 4 odděleních. V rámci školy funguje i školní družina a školní jídelna.

Na škole pracuje výchovná poradkyně, která má svoji funkci spojenou i s funkcí metodičky prevence. Je vypracován minimální preventivní program k řešení patologických jevů. Při jakémkoliv problému žáci mohou využít schránku důvěry nebo konzultačních hodin výchovné poradkyně. Ve většině případů se problémy řeší okamžitě.

Asistent pedagoga

Každý rok si žádáme o zřízení funkce asistenta pedagoga pro žáky se speciálně vzdělávacími potřebami. Pro tento školní rok 2013/2014 máme na naší škole 2 asistentky pedagoga. Jedna asistentka má úvazek 13 hodin a druhá 17 hodin, další dvě asistentky pracují v mateřské škole.

Klima školy

Díky malému počtu žáků se všichni znají. Přátelské vztahy nejsou pouze uvnitř ročníků, ale také se vytvářejí mezi žáky různých ročníků. Učitelé znají všechny žáky, a to většinou i jejich rodinné prostředí. Jedná se o školu rodinného typu.

Škola je charakteristická větším množstvím žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, z celkového počtu všech žáků jich má 15 vypracován individuální vzdělávací plán, který je vytvořen na základě ŠVP „Tvoříme společně školu“.

Naší snahou je přistupovat ke každému žákovi individuálně. I přes rozmanité spektrum žáků se zdá být klima příjemné a přátelské.

Školu navštěvují z 40% žáci ze sociálně znevýhodněných rodin a děti romské národnosti.

Aktivity školy

Snažíme se o to, aby škola, a tím i naše práce, byla prezentována v širokém okolí. Pořádáme akce pro rodiče a všechny ostatní zájemce. Mezi velice oblíbená a hojně navštěvovaná jsou tvořivá činnostní odpoledne tematicky zaměřená. Velký úspěch mělo „Štrúdlování, Dýňování, ale i Bramborování“, kdy se do kuchařských aktivit a tvoření zapojili i místní senioři. Zaměřujeme se i na projektové dny, například Den Země nebo významné historické dny (založení obce Klobuky, narození Jindřicha Šimona Baara a Jana Malypetra), kdy spolupracujeme se zastupiteli obce. Mezi oblíbené akce u dětí patří Maškarní rej, oslava Masopustu a průvod obcí v maskách, Slet čarodějnic a oslava Dne dětí.

Podarilo se nám do školy přivést spoustu rodičů i široké veřejnosti při dnech otevřených dveří, které pořádáme společně s ukázkami práce našich žáků. Ti se nebojí ukázat to, co se v hodinách naučili, ať se již jedná o chemické pokusy nebo práci s mikroskopem při přírodovědných zkoumáních.

Každoročně se pořádá pro žáky základní i mateřské školy zimní lyžařský výcvik a letní škola v přírodě, kde se sejdou věkově odlišné děti. Jejich vzájemná spolupráce je dobrým začátkem pro další upevňování vztahů a jejich vzájemnou spolupráci na akcích školy.

Nezapomínáme ani na návštěvy divadelních a filmových představení v blízkém okolí, návštěvy planetária a různých tematických výstav. Do školy za námi přicházejí na besedy se žáky zajímaví lidé z různých oborů lidské činnosti, kteří jim vyprávějí o své práci, cestování nebo o svém životě.

Naše škola i přesto, že je malá a venkovská, je zapojena do několika projektů. Nejvýznamnějším je projekt „Recyklohraní aneb uklidme si svět“, kde jsme byli v roce 2011 vyhodnoceni na třetím místě jako jedna z nejlepších škol ve Středočeském kraji. Zapojujeme se pravidelně do sběru víček pro postižené děti. Naši žáci se účastní soutěží Mladý zdravotník, Helpík, kde se umisťují na velice na předních pozicích.

Dalším projektem, který je charitativní, je Čtení pomáhá a my přispíváme na pomoc ostatním pouze tím, že čteme knihy. Se čtením souvisí i Noc s Andersenem, která u nás ve škole probíhá každoročně.

Spolupráce s rodiči

Všechny informace o akcích ve škole, v jednotlivých ročnících jsou zveřejňovány na webových stránkách školy (www.zsklobuky.cz). Rodiče mají k dispozici telefonní čísla třídních učitelů a emailové adresy, což velice zjednodušuje vzájemnou komunikaci. Rodiče žáků s výukovými nebo výchovnými obtížemi a problémy zveme často do školy a společně konzultujeme možnosti nápravy. Podle zájmu se rodiče snažíme seznámit s momentálním učivem dítěte, abychom v rodině zvýšili motivaci ke vzdělávání. Třídní učitelky na prvním stupni pro žáky vypracovávají týdenní nebo měsíční plány učiva, s kterými jsou seznámeni i rodiče a mohou je vyhledat na webových stránkách školy.

Zájmové kroužky

Žáci mají možnost navštěvovat zájmové kroužky, jako jsou keramika, míčové hry,

gymnastika, práce na počítači, turistický kroužek, florbal, výtvarný kroužek a outdoorové sporty. Oblíbený je turistický kroužek, se kterým poznávají blízké okolí, ale navštěvují i vzdálenější cíle.

Rozdělení tříd a stručná charakteristika.

1. ročník: je zde patnáct žáků, z tohoto počtu navštěvovalo v loňském školním roce pět dětí přípravnou třídu. S prostředím třídy a základní školy se postupně seznamovali díky společným školním aktivitám a tradici společných hodin předškoláků a prvňáčků.

2. ročník: devět žáků, je spojen do jedné třídy se 3. ročníkem, kde je osm žáků. V této třídě není v současné době nikdo, kdo by se vzdělával podle individuálního vzdělávacího plánu.

Ve 4. ročníku, kde je osm žáků, z toho se tři žáci vzdělávají podle programu ŠVP „Tvoříme společně školu pro žáky s LMR“ a je jim vytvořen individuální vzdělávací plán. U dvou žáků byla zjištěna specifická vývojová porucha učení – dyslexie, dysortografie s aktuálním intelektovým výkonem ve spodním průměru. Ti také mají vypracovaný individuální vzdělávací plán.

5. ročníku, který je spojen se 4. ročníkem, je celkem 9 žáků. U jednoho žáka byla prokázána specifická porucha učení, ADD syndrom - porucha pozornosti, s intelektovým výkonem ve spodním průměru. Dále jsou zde 2 žáci, kteří jsou vzděláváni podle programu ŠVP „Tvoříme společně školu pro žáky s LMR“, vzdělávají se podle IVP, jde o žáky s intelektovým výkonem ve středním pásmu lehké mentální retardace. U těchto žáků pracuje asistentka pedagoga.

II. stupeň je rozdělen na 4 třídy:

V 6. ročníku se vzdělává deset žáků. Čtyři žáci se vzdělávají podle programu ŠVP „Tvoříme společně školu pro žáky s LMR“.

V 7. ročníku je šest žáků. Jedna žákyně se vzdělává podle programu ŠVP „Tvoříme společně školu pro žáky s LMR“, pracuje podle IVP, který je stále upravován, učivo

je rozvolňováno vzhledem k možnostem a schopnostem dané žákyně. Tato dívka je vystupující žákyní naší základní školy a vzhledem k rodinnému prostředí nemá zájem se dále připravovat na povolání na středním odborném učilišti.

V ročníku je vzdělávána dívka se zdravotním tělesným postižením, má vypracovaný IVP. V závislosti na jejích fyzických možnostech a zdravotním stavu s ní pracuje ve třídě asistent pedagoga.

Do 8. ročníku chodí 4 žáci. Jedna žákyně je vzdělávána podle programu ŠVP „Tvoříme společně školu pro žáky s LMR“ a má vypracovaný IVP. Jedná se o dívku, která v letošním školním roce končí školní docházku a vzhledem k rodinnému prostředí nebude pokračovat v přípravě na povolání na středním odborném učilišti.

9. ročník navštěvuje sedm žáků. Jeden žák má Crohnovu nemoc – ulcerózní (chronickou) kolitidu. Vzhledem k jeho onemocnění má vypracovaný IVP. Chlapec je osvobozen z tělesné výchovy a v době, kdy má zdravotní problémy, mu je umožněna výuka doma, do školy dochází pouze na přezkoušení.

Spolupráce se školskými poradenskými zařízeními.

Naše škola spolupracuje s těmito školskými poradenskými zařízeními:

- Pedagogicko – psychologická poradna Kladno
- Speciálně - pedagogické centrum Kladno
- Speciálně – pedagogické centrum Slunce Stochov
- Speciální pedagogické centrum Jedličkův ústav Praha
- Středisko výchovné péče při Dětském domově Slaný

Spolupráce s poradenskými zařízeními je velkým přínosem, zaměstnanci těchto zařízení navštěvují školu osobně, provádí pravidelné kontroly individuálních vzdělávacích plánů a jsou ochotni s námi konzultovat problémy, které se vyskytují během učebního procesu. Na základě doporučení PPP, SPC je možné vzdělávat žáka v určitém předmětu v jiném postupném ročníku. Prioritou se stává zájem žáků, je volena taková forma sloučení, která je vzhledem k jejich postižení účelnější.

Další spolupráce je s odborem sociálních věcí a zdravotnictví při Městském úřadu

ve Slaném, s kterým řešíme neomluvenou absenci a problémové chování některých žáků.

Školní vzdělávací program „Tvoříme společně školu“ č.j. 83/13

V ŠVP „Tvoříme společně školu“ máme zpracován popis všech aktivit včetně zájmových, vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami – zásady práce s dětmi sociálně znevýhodněnými, jsou vypracovány tyto cíle směřované k žákům tak, aby žáci:

- byli utvářeni a projevovali se jako zdravé individuality a svobodné osobnosti;
- projevovali pozitivní city v chování, jednání a v prožívání životních situací;
- vnímali citové vztahy k lidem, k prostředí, kde žijí, k přírodě;
- získali pozitivní vztah ke svému fyzickému a duševnímu zdraví, aktivně je chránili;
- byli schopni žít společně s ostatními lidmi, byli tolerantní a ohleduplní k druhým lidem,
- jejich kulturám a duchovním hodnotám

Práce se žáky se speciálně vzdělávacími potřebami

Prostředky, kterými předcházíme neúspěchu a neprospěchu žáků ve výuce, a kterými pomáháme žákům opožděným ve vývoji, jsou různé a vždy záleží na individualitě dítěte. Při výuce žáků se speciálními vzdělávacími potřebami klademe důraz na individuální přístup, tvorbu individuálních vzdělávacích plánů, rozvolnění učiva a různé podpůrné prostředky při vzdělávání na základě doporučení PPP, SPC a SVP, možnost využívat učební pomůcky přizpůsobené individuálním potřebám žáků. Zohledňujeme stupně postižení při hodnocení výsledků vzdělávání, věnujeme zvýšenou péči vhodnému využití schopností a možností asistentek pedagoga.

Vyučovací metody co nejvíce individualizujeme a přizpůsobujeme potřebám jednotlivých žáků. To velmi dobře umožňují činnostní formy práce užívané ve výuce.

Na naší základní škole uplatňujeme způsob výuky, při které podporujeme společné vzdělávání dětí s rozdílnou úrovní schopností, nerozdělujeme žáky do studijních a praktických tříd, aby se nám lépe pracovalo, ale umožníme jim vzdělávat se společně – rozdíl mezi dětmi respektujeme, reagujeme na ně při plánování, realizaci a hodnocení výchovně vzdělávací práce.

Vzhledem k tomu, že naše škola se nachází v oblasti s velkou nezaměstnaností a je zde mnoho rodin ze sociálně nevýhodného prostředí, snažíme se o navázání kontaktů a spolupráci s rodinami žáků.

Nejdůležitějším činitelem je především učitel, který své žáky a jejich rodinné prostředí dobře zná, dovede volit vhodné přístupy a vytvářet ve třídě příznivé společenské klima.

Proto jsou pro nás důležité i tyto podmínky vzdělávání:

- přípravná třída
- individuální či skupinová péče
- menší počet žáků ve třídě
- odpovídající metody a formy práce
- specifické učebnice a materiály
- spolupráce s rodinou
- spolupráce s odborníky z odborného poradenského pracoviště

Naším dlouhodobým záměrem je vytvořit školu pro všechny děti bez ohledu na jejich národnostní a kulturní rozdíly a případné sociální či zdravotní znevýhodnění. Jsme přesvědčeni, že každý jedinec má právo být platným členem široké společnosti a že není správné vytvářet navzájem oddělené skupiny.

Jdeme cestou jedné společné školy s individuálním přístupem, která umožňuje spolupráci dětí odlišných svými osobnostmi, učíme je navzájem se poznávat, tolerovat své odlišnosti a řešit kooperativně problémy. Inkluzivní vzdělávání, tedy společné vzdělávání všech dětí bez ohledu na úroveň schopností, nebo etnickou příslušnost, představuje jedno ze stěžejních východisek školního vzdělávacího programu.

Cílem je získat u žáků pocit, že školní prostředí je pro ně podnětné a bezpečné. Naším cílem je zdravé sociální klima – naučit a vést žáky ve třídě k toleranci zvláštností jejich jednotlivých členů.

2.1. Příklady dobré praxe

Případová studie – Tomáš

Chlapec, 12 let, 5. ročník

Rodinná anamnéza:

Chlapec žije v romské rodině společně s matkou, otcem a dalšími pěti sourozenci. Školu navštěvují jeho 3 sourozenci, se svou o rok mladší sestrou Petrou chodí do stejného ročníku. Rodina je dobře fungující, oba rodiče spolupracují se školou, pravidelně se informují na všechny děti. Problémem je finanční situace rodiny, oba rodiče jsou nezaměstnaní, rodina bydlí v podnájmu v bytě. Chlapec nemá svůj vlastní pokoj. V malých prostorách žije společně asi 8 lidí. Otec je pro chlapce autorita, mluví o něm s respektem, i když konflikty v rodině řeší často křikem a fyzickými tresty. Vztahy mezi sourozenci jsou dobré a pevné. Starší sourozenci pomáhají mladším při plnění domácích úkolů a příprav do školy.

Školní anamnéza:

Tomáš navštěvoval mateřskou školu v Klobukách. V kolektivu nebyl moc oblíbený pro své agresivní jednání vůči ostatním. Povinnou školní docházku nastoupil do základní školy s jednoletým odkladem, první pololetí 1. třídy byl vzdělávaná podle programu základního vzdělávání. Na žádost matky byl poslán na vyšetření do PPP v Kladně, kde mu bylo diagnostikováno středního pásma lehké mentální retardace, a na základě závěrů z vyšetření byl přeřazen do vzdělávacího programu pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Chlapec s integrací v běžné základní škole neměl problém. Ve školním kolektivu od počátku není oblíben vzhledem ke svému chování a jednání. Projevuje se agresivně, výbušně, děti se bojí jeho spontánních a impulzivních reakcí, kdy při rozčilení bouchá pěstí do stolu, křičí. Vzniklé problémy řeší násilím a vulgárními nadávkami. Výuka Tomáše probíhá v kmenové třídě s ostatními dětmi za pomoci asistenta pedagoga. Nenevštěvuje žádné mimoškolní aktivity.

Tomáš je od začátku školní docházky sám málo aktivní, vyčkává na pokyny, komunikuje sporadicky, spíše odpovídá na dotazy, jeho psychomotorické tempo je pomalé, koncentrace pozornosti kolísavá, s rostoucím časem se zvyšuje únava, v hodinách při práci se projevuje motorický neklid, roztěkanost, nesoustředěnost.

Tomáš potřebuje přímé vedení, individuální přístup, neustálou kontrolu práce,

povzbuzování k činnosti, nesnadno navazuje sociální kontakt, jeho reakce na nové prostředí je velmi negativní, neuznává autority.

Nyní je Tomáš žákem 5. ročníku. V průběhu školní docházky došlo ke zlepšení chlapcova chování. Postupnou prací s rodinou začal pravidelně docházet do školy. Učivo zvládá s obtížemi především v českém jazyce, v matematice je na lepší úrovni. Domácí úkoly si plní s častým zapomínáním, připravenost na vyučování je slabší vzhledem k rodinnému prostředí. Postupně začal i s pomocí asistenta pedagoga dosahovat patrných studijních posunů.

Již dva roky chlapec dochází pravidelně jednou za měsíc do Střediska výchovné péče ve Slaném na konzultace s psychologem, kde rozebírá své chování. Díky těmto konzultacím se jeho chování zlepšilo, naučil se ovládat své záchvaty vzteku, umí se omluvit spolužákům i pedagogům. V jeho chování je velký posun, zlepšilo se i jeho postavení v kolektivu. Velice rád maluje a kreslí, je pečlivý. Baví ho stavebnice, kostky a puzzle. Rád tvoří z modelíny a hlíny.

Případová studie - Vítek

Chlapec, 13 let, 5. ročník

Rodinná anamnéza

Vítek žije s matkou, která je samoživitelka, má celkem 4 syny, nemá stálé zaměstnání ani bydlení, jeden ze sourozenců je svěřen do péče strýce. Ostatní sourozenci berou Vítka spíše jako přítěž, o kterou se musí starat. Matka se školou nespolupracuje, ve školní jídelně i ve škole má velké dluhy. Ve škole se neinformuje na prospěch a chování syna, my nemáme žádný kontakt na matku, ať již telefonní nebo písemný. Chlapec chodí neupraven, je zanedbaný a často i hladový.

Vítek nemá povinné prohlídky u lékaře ani očkování, k dispozici nemáme ani vyšetření sluchu a řeči z odborných pracovišť, která jsou důležitá pro jeho vzdělávání. Spolupracujeme s odborem sociálních věcí a zdravotnictví ve Slaném na zlepšení situace. Škola několikrát podávala podnět k trestnímu stíhání matky.

Školní anamnéza:

V předškolním věku Vítkovi byla diagnostikována vývojová dysfázie, těžká řečová vada, ADHD. Byl realizován odklad školní docházky, 1. ročník opakoval, nyní je žákem

5. ročníku.

Při prvních vyšetřeních byla matka upozorněna na důležitost speciální logopedické péče, která ovšem nebyla provedena, nenavštívili žádné odborné lékařské pracoviště ohledně řečové a sluchové poruchy.

Během návštěvy speciální MŠ se o něho staral jeho děda, který ho do školky vozil. Po jeho úmrtí se o chlapce matka moc nezajímala, chlapec začal navštěvovat MŠ v místě bydliště.

Komunikace v dětském kolektivu byla problémová vzhledem k postižení, které Vítek má. Od 1. ročníku byl integrován, začlenění do kolektivu probíhalo s asistentem pedagoga. Nenavštěvuje žádné mimoškolní aktivity. Komunikace je jednoslovná, vývojová úroveň 3 roky, srozumitelnost je negativně ovlivněna motorickou neobratností mluvidel a zhoršenou koordinací. Při grafomotorických činnostech používá levou ruku, úchop psacího náčiní je správný, občas ještě se silným přitlakem, v hodinách je celkem snaživý, ale při únavě a špatné náladě (což je celkem často) odmítá pracovat, je vzteklý, plačtivý, vykřikuje, prosazuje si práci na počítači. Je nutné střídat činnosti u lavice a na koberci. Zadaný úkol plní pečlivě, činnost dokončuje, ale musí mít „náladu a chuť“, pracovní tempo je velmi pomalé, při překonávání nesází a neúspěchu se uzavře do sebe, je nejistý, plačtivý, kontakt s druhou osobou navazuje přirozeně, spontánně, v sociálním kontaktu je velmi živý, impulsivní, do her se zapojuje, ale má tendenci podvádět, je výbušný při neúspěchu. Vzhledem k tomu, že je mu umožněn doma přístup k internetovým akčním hrám, občas přestává v kolektivu při problémech rozeznávat realitu a fikci.

Učivo nezvládá, proto mu ho musíme každým rokem rozvolňovat a upravovat, vzdělává se podle individuálního vzdělávacího plánu. Domácí příprava je nedostatečná, domácí úkoly často zapomíná. Chlapec se nezúčastňuje společných výletů se třídou, nenosí nutné pomůcky.

Vítek pracuje s pomocí asistenta pedagoga. Tvořili jsme pro chlapce pomůcky na dorozumívání s ostatními dětmi, má kartičky s obrázky základních činností, obrázky písmen na sestavování slov, učili jsme ho prstovou abecedu, kterou zvládají i ostatní žáci. Jeho vzdělávání jde velice pomalu, v některých předmětech bývají pokroky vidět okamžitě, v jiných má velké problémy.

Případová studie - Monika

Dívka, 13 let, 7. ročník

Monika je nadprůměrně inteligentní dítě, postižené vrozenou spondyloepifyzární dysplazií těžkého typu. Spondyloepifyzární vrozená dysplazie je charakteristická disproporcionálním trpaslictvím se zkrácením především trupu, dominuje postižení páteře.

Je to velice přátelská, hovorná a skoro vždy pozitivně naladěná dívka. Se seznamováním nemá problémy a v kolektivu je oblíbená. Velmi dobře spolupracuje, je snaživá a svědomitá. Komunikuje bezprostředně a má velice bohatou slovní zásobu a vyjadřovací schopnosti v porovnání s jejími vrstevníky. Na svůj věk (13 let) působí po duševní stránce vyspěle, nadprůměrně. Po provedených psychologických vyšetřeních bylo zjištěno, že celková aktuální úroveň rozumových schopností se pohybuje na rozhraní mírného zvýšeného nadprůměru. (Floriánek, SPC, zpráva o psychologickém vyšetření, Kladno, 2005).

Dívka začala navštěvovat mateřskou školu v Klobukách ve čtyřech letech, až do nástupu do školy s ní zde také byla i asistentka. Ostatní děti měly možnost ji poznat a při nástupu do školy nebyl problém v komunikaci mezi nimi.

Před nástupem do 1. třídy podstoupila různá vyšetření, ve SPC v Kladně a ve SPC při Jedličkově ústavu v Praze. V závěrečných zprávách bylo doporučeno, aby navštěvovala ZŠ běžného typu, kde bude menší počet dětí ve třídě a budou přizpůsobeny podmínky pro její kvalitní a všestranný rozvoj. Bylo také doporučeno přidělení asistenta pedagoga pro zajištění nezbytné dopomoci po celou dobu pobytu Moniky ve škole i při akcích mimo školu.

Vzhledem k malému vzrůstu bylo zapotřebí uzpůsobit pohyb ve škole a ve třídě. Před nástupem do základní školy byla zakoupena speciálně upravená lavice se židlí, která je nastavitelná a uzpůsobená dívčíným potřebám. Do třídy byly pořízeny na zakázku schůdky k tabuli a k umyvadlu, což jí umožňuje být samostatnou, dosáhne na spodní třetinu tabule a může tak pracovat s ostatními žáky. Na dveřích jsou přidělena madla. Kliky u dveří do třídy a na WC jsou provrtané a je na nich přivázán provázek, aby si zvládla sama otevřít. Muselo být upravena i toaleta, kde je madlo, schůdek a nástavec na WC. Při obsluze na toaletě potřebuje dopomoc.

Ve třídě má dívka k dispozici terapeutický balon, polohovací a rehabilitační pomůcky –

látkový had a látková hruška, rehabilitační pytel. Pomůcky jí slouží k relaxaci o přestávkách nebo k sezení v hodinách.

Monika je v hodinách velice aktivní, je samostatná a o pomoc si řekne. Je vzdělávána podle individuálního vzdělávacího plánu, který upravuje výuku v hodinách, kdy je možný odpočinek na rehabilitačních pomůckách. Hodiny tělesné výchovy byly zrušeny s ohledem na zdravotní stav a jsou nahrazeny zdravotním cvičením. Je zde i rozpracováno vzdělávání a hodnocení Moniky při dlouhodobé nepřítomnosti, kdy se plán upravuje podle zdravotních změn, ke kterým u ní dochází. Škola přizpůsobila i pohyb ostatních ročníků v rámci předmětů a spolu se spolužáky se ze třídy nestěhuje, vyučující dochází do hodin k nim, a pokud jsou ročníky spojeny na některé předměty, ostatní žáci přichází do této třídy.

Vzdělávání Moniky je bez problémů jak pro ni, tak pro vyučující a i pro školu, do školy chodí ráda a její začlenění v kolektivu je i pro ostatní přínosné.

2.2. Případová studie třídy.

Charakteristika 4. a 5. třídy

V úvodu jsem se zmínila, že na Základní škole v Klobukách pracuji jako učitelka již dvanáct let. V letošním školním roce mám spojené dva ročníky – 4. a 5. ročník.

Tyto žáky si jako třídní učitelka vedu čtvrtým rokem, vím, co který žák potřebuje, co dělá rád, co ho baví i nebaví, jaké má předpoklady ke studiu. Velice dobré vztahy jsou navázány i s rodiči, kdy pro ně společně s dětmi připravujeme zábavná odpoledne ke Dni rodin, ke Dni matek, Dni otců, vyrábíme dárky k Vánocům a pravidelně se setkáváme na třídních schůzkách, kam opravdu přijde většina rodičů. Ve velké oblibě jsou u rodičů tvořivá odpoledne s vyráběním a dny otevřených dveří, kdy mají příležitost se setkat se všemi pedagogy v příjemné neformální atmosféře.

Tyto společné akce vedou k tomu, že mezi sebou máme přátelský vztah. Rodiče se na mě obrazejí při problémech, kdy se snažíme najít nejlepší řešení pro každého žáka. S důvěrou se na mě obrazejí osobně, telefonicky nebo e-mailem.

Třída není početná, ale jsou zde, ať již mentální nebo sociální rozdíly mezi žáky, které vyžadují individuální přístup ke každému žákovi zvlášť.

V této třídě učím matematiku, český jazyk, přírodovědu, vlastivědu, výtvarnou výchovu a pracovní činnosti. Na ostatní předměty mají kolegy pedagogy, kteří učí i na druhém stupni, a žáci jsou tak připravováni na přestup na druhý stupeň základní školy a změnu pedagogů, jiné metody výuky a přístupu k žákům.

Příprava na vyučování dvou spojených ročníků je velice náročná pro každého učitele. Pro mě samozřejmě také, musím hledat jiné postupy a metody práce, měnit činnosti v hodinách a vybírat takové, kterými zaujmu všechny žáky ve třídě. Důležitou součástí je i vhodná motivace žáků.

Často využívám skupinovou práci, při které spolupracují opravdu všichni žáci. Problémem někdy bývá složení skupin, které musí být proměnlivé, ale občas je musím nenápadně vést. Pro mě jako učitelku je velkou pomocí vzájemná podpora mezi žáky, kdy lepší aktivují slabší, kontrolují si společně zvládnuté úlohy, navzájem si zadávají úkoly i práci v hodinách. Mám tak více času soustředit se na žáky s pomalejším tempem, které nestresuje čas, a mají možnost individuálnějšího přístupu.

Pro žáky se specifickými poruchami učení používám v hodinách na procvičování a testování předem připravené materiály, kde mají přesně rozpracované zadání, postup, případně do textu jen doplňují nebo volí z nabízených postupů ten správný.

Díky vybavení třídy ICT technikou mohu připravovat testy online a žáci mají možnost si učivo opakovat doma nebo ve škole v rámci doučovací skupiny.

Snažím se probírané učivo připravovat tak, aby navazovalo stejně v obou ročnících a žáci mohli pracovat společně. To lze uskutečnit v předmětech český jazyk – jazyková, slohová i literární výchova, matematika a přírodověda.

Čtvrtý ročník navštěvuje celkem osm žáků, pět dívek a tři chlapci. Tři dívky jsou vzdělávány podle individuálního vzdělávacího plánu, který je vytvořen podle ŠVP „Tvoříme společně školu pro žáky s LMR“. Dva chlapci mají vytvořen individuální vzdělávací plán, který je vypracován s ohledem na jejich specifickou vývojovou poruchu učení – dyslexii, dysortografii s aktuálním intelektovým výkonem ve spodním průměru.

V pátém ročníku je celkem devět žáků, tři dívky a šest chlapců. U jednoho žáka byla prokázána specifická porucha učení, ADD syndrom - porucha pozornosti, s intelektovým výkonem ve spodním průměru. Dále jsou zde tři žáci, s intelektovým výkonem ve středním pásmu lehké mentální retardace, kteří jsou vzděláváni podle ŠVP „Tvoříme společně školu pro žáky s LMR“, a mají vypracovaný individuální vzdělávací plán. U těchto žáků pracuje asistentka pedagoga, která je s nimi již od 1. ročníku.

Vzhledem k tomu, že jde o větší skupinu žáků, je jich celkem šest, kteří se vzdělávají podle IVP, je práce asistentky velice nápomocná a důležitá. Pro žáky si připravuje pracovní listy na procvičování, pomůcky. V hodinách jsou využívány počítače a tablety s výukovými programy.

Všichni žáci s mentálním postižením v této třídě jsou velice vděční za výuku v klidném, individuálním a přátelském prostředí, kdy jsou motivováni pochvalou a neustálým povzbuzováním, nebojí se vyjádřit svůj názor, zeptat se pokud nerozumí výkladu látky. Potřebují být neustále ujišťováni, že to, co dělají, je správné.

Vzhledem k tomu, že asistentka Helena je s těmito žáky od začátku jejich nástupu do základní školy, došlo k citovému poutu mezi ní a dětmi, ale i rodiči těchto dětí.

Nyní se společně s asistentkou snažíme připravovat žáky na přestup na druhý stupeň, kde již nebude její přítomnost ve všech vyučovacích hodinách, budou se střídat pedagogové a nebudou mít tak individuální přístup jako na prvním stupni.

Problémy ve třídě

Třída je velice různorodá i v chování. Mezi žáky je jich 10 ze sociálně znevýhodněného prostředí. Tato skutečnost se projevuje právě ve vzájemných vztazích, v projevech chování mezi žáky.

Problémovými žáky byli od začátku nástupu do základní školy Tomáš a Vítek (kazuistiky obou chlapců jsou uvedeny v kapitole Případové studie školy).

Tomáš, který je ze sociálně slabšího prostředí a nebyl do kolektivu přijat pro své agresivní chování a časté fyzické napadání, používání vulgárních výrazů v kolektivu třídy. Druhý problémový žák, Vítek, nezapadl do kolektivu z důvodu své poruchy řeči a velice slabého rodinného prostředí. Spolužáci mu nerozuměli a nevěděli, jak s ním komunikovat. Postupem času si našli společná slova, znaky, posunky a navázali kontakt, Vítek již nebyl vyčleňován z kolektivu, naopak se o něj nyní starají. Stává se, že některé děti se s ním dělí i o svačiny. Čím je chlapec starší, zvyšuje se ale jeho agresivita vůči spolužákům, a to tehdy, pokud nezvládá to, co ostatní.

Ve třídě se řešilo mnoho kázeňských problémů jak s žáky, tak i s rodiči, byly přizvány i sociální pracovnice z odboru sociálních věcí a zdravotnictví při MěÚ ve Slaném. Pro žáky jsme zajistili diagnosticko - intervenční program „Nejsme na to sami“ společnosti Elio, který proběhl v loňském školním roce.

Všechny aktivity, které jsme zajistili pro lepší vztahy ve třídě, nám pomohly k vytvoření vstřícného a kamarádkého prostředí. Zlepšila se vzájemná komunikace a pomoc. Dobré klima třídy hodnotí kladně i žáci, kdy v dotazníkovém šetření, které proběhlo v rámci třídy, hodnotili, co jim vadí ve třídě. Na některé otázky odpověděli následovně:

Jsou všichni ve třídě tvoji kamarádi? Z celkového počtu žáků jich 10 (59%) odpovědělo, že jsou kamarádi se všemi, a 6 žáků (35%) má pouze své kamarády, s kterými se baví. 1 žák (6%) se nekamarádí s nikým ve třídě.

Na otázku, zda je ve třídě někdo, koho nemáš rád/a? Odpovědělo 11 žáků (44%) že ano, je takový žák ve třídě. Neobjevovalo se pouze jméno Tomáše, byli to i jiní chlapci, kteří také mají výchovné problémy, a i dívka, která patří mezi lepší žáky. 5 žáků (20%) naopak potvrdilo, že mají všechny spolužáky rádi, a 9 žáků (36%) napsalo, že nevědí.

Co ti nejvíce vadí ve třídě v chování tvých spolužáků?

Nejvíce se mezi odpověďmi objevovalo používání vulgárních výrazů a sprostých

nadávek, také že se žáci mezi sebou perou a ubližují si – shodně odpověděli 3 žáci (20%), 2 (13%) nic mi nevadí, 2 (13%) vadí mi vykřikování, 2 (13%) vadí mi ponižování spolužáků, 2 (13%) vadí mi posměšné narážky na některé spolužáky, 1 (7%) vadí mi projevy agresivity,

Vadí ti, že se s tebou ve třídě učí i další ročníky? Žákům ve většině případů nevadí, že se s nimi ve třídě učí i další ročníky, takto odpovědělo 9 (56%) žáků, 4 (25%) žákům je to jedno a 2 (13%) žákům to vadí pouze občas a 1 (6%) žákovi to vadí.

Vadí ti ve třídě asistentka učitele slečna H.? Všech 17 žáků (100%) odpovědělo, že jim přítomnost asistentky pedagoga nevadí.

Myslíš si, že jste dobrý kolektiv, který umí spolupracovat? Nejvíce žáků 11 (65%) odpovědělo, že jsou dobrý kolektiv, ale pouze někdy a 6 žáků (35%) si je jisto, že spolu umí spolupracovat.

Z položených otázek mě zajímalo, jaký jsou žáci třídní kolektiv a zda jim vadí učit se ve spojených třídách, za přítomnosti dalšího pedagogického pracovníka.

V této spojené třídě, kde je celkem 17 žáků, je 9 dětí vzděláváno podle individuálního vzdělávacího plánu.

	žáci bez IVP	žáci s IVP podle ŠVP „Tvoříme společně školu“	Žáci s IVP podle ŠVP „Tvoříme společně školu pro žáky s LMR“
4. ročník	3	2	3
5. ročník	5	1	3

Vzhledem k tomu, že byli žáci již od druhého ročníku spojeni, nemají problém ve třídě spolu vzájemně pracovat a komunikovat. Z realizovaného dotazníkového šetření vyplývá, že třída je názorově vyrovnaná, nebyl označen pouze jeden konkrétní žák ze třídy, který by měl problémy s ostatními. Nejvíce odmítavého chování je v používání vulgárních výrazů žáků a ubližování si mezi sebou.

Začlenění tolika žáků s IVP do kolektivu se projevuje na celkovém chování třídy a na vzájemných vztazích. Pracujeme ve třídě na aktivitách, kdy musí žáci pracovat spolu a navzájem si pomáhat, přizpůsobit se odlišnostem ve skupině. Na druhou stranu se musí

naučit pracovat i sami za sebe a tak mít zodpovědnost za své vzdělání.

Ve třídě postupuje každý žák vlastním tempem. Máme dány vzdělávací cíle, které jsou pro žáky dosažitelné.

Snažíme se, aby každý žák ve třídě zažil pocit úspěchu. Důležitá je i spolupráce s rodiči a sjednocený názor na domácí přípravu, zadávání domácích úkolů, vhodnou motivaci, ale i postihy za neplnění zadané práce a nevhodné chování.

Má to svá úskalí, která musíme zvládat, ale každý žák má právo na vzdělání a každý sám o sobě je individualita. Pro mě jako učitelku je to velice náročné a bez asistentky pedagoga, která se věnuje žákům vzdělávaných podle ŠVP "Tvoříme společně školu pro žáky s LMR", neměla bych tolik času na individuální potřeby každého žáka.

Asistentka Helena si sama připravuje didaktické pomůcky a materiály, podílí se na individuálních vzdělávacích plánech, komunikuje se zákonnými zástupci i se školskými poradenskými zařízeními. Ve třídě vytváří příjemné a pohodové klima.

Shrnutí práce ve třídě:

Musíme včas reagovat na problémy ve třídě, ať již kázeňské nebo výukové, a citlivě přistupovat ke každému z žáků. Z dotazníkového šetření ve třídě vyplynulo, že žákům se ve třídě líbí, nemají závažné problémy se spolužáky, líbí se jim i prostředí třídy a aktivity, které ve škole děláme. Ve třídě s velkým počtem žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je nutná přítomnost a pomoc asistenta pedagoga.

Záleží i na složení žáků, jejich individuálních potřebách, na vzájemných vztazích ve třídě. Výhodou bývá i to, zda děti společně navštěvovaly předškolní zařízení, mají stejné mimoškolní aktivity a zájmy i mimo školu. Důležitou součástí je i rodinné zázemí žáků, z kterého pochází a získávají základní sociální návyky.

Pro mě je práce učitelky ve třídě, kde jsou spojené ročníky, velmi motivující a odpovědná. Na druhé straně je náročná po stránce přípravy na vyučování, ať se již jedná o pomůcky, příprava vhodných činností v hodinách, vyhledávání informací o probíraném tématu, zpětná kontrola žáků, kontrola splněných cílů v individuálních vzdělávacích plánech.

3. Rozhovory se zákonnými zástupci

Jaký pohled mají na inkluzivní vzdělávání zákonní zástupci – v tomto případě matky dětí, které navštěvovaly nebo navštěvují i jinou školu než Základní školu v Klobukách, bylo zjišťováno při osobních řízených rozhovorech. Před začátkem rozhovoru byly matky seznámeny s účelem a průběhem rozhovoru. Byly položeny stejné otázky, na které odpovídaly. Rozhovory byly nahrávány na diktafon a přepsány do písemné podoby.

Položené otázky:

- 1. Jak probíhalo předškolní vzdělávání Vašeho dítěte?*
- 2. Hledali jste základní školu nebo jste již byli rozhodnuti, do jaké školy nastoupí Vaše dítě?*
- 3. S jakými problémy jste se setkali při nástupu Vašeho dítěte do základní školy? Jak reagovali učitelé, spolužáci. Jaký byl přístup vedení školy?*
- 4. Jaká je spolupráce se školskými poradenskými zařízeními? Podíleli jste se na vypracování individuálního vzdělávacího plánu? Jaká je spolupráce s třídním učitelem, výchovným poradcem, asistentem pedagoga?*
- 5. Jaké vidíte výhody a nevýhody inkluze ve školách. Co vám osobně přináší nebo přinesla?*

3.1. Rozhovor s matkou Nikolou

Dívka trpěla onemocněním SMA (spinální muskulární atrofie) - což je onemocnění buněk předních rohů míšních a postihuje příčně pruhované kosterní svaly, tedy svaly ovládané vůlí, pomocí nichž lezeme, chodíme, ovládáme hlavu a krk a polykáme.

Toto onemocnění bylo Nikole diagnostikováno v 1 roce života. Ve svých 17 letech dívka na tuto nemoc zemřela.

Matka na otázky odpovídala následovně:

- 1. Nikola byla postižena tělesně, ale mentálně byla naprosto v pořádku. Bydlíme na vesnici, kde je mateřská škola spojená s malotřídní základní školou, proto nebyl problém v přijetí dcery do mateřské školy. Od svých tří let byla mezi naprosto zdravými dětmi. Neměla svého asistenta, vše zvládaly učitelky mateřské školy, kdy jí musely zvedat ze země, přenést ke stolečku. Pouze na procházky Nikolu doprovázela školnice. Nikole pobyt v předškolním zařízení velice prospíval, navštěvovala školku pouze na dopoledne.*

V té době jsem byla doma na mateřské dovolené s mladší dcerou.

2. Při nástupu do základní školy jsme chtěli, aby Nikola chodila s ostatními dětmi do základní školy v místě bydliště. Paní ředitelka sama viděla, že v mateřské škole to funguje a s Nikolou nejsou problémy, byla postavena před skutečnost, že to jde a lze ji přijmout. Před nástupem do školy musela Nikola podstoupit psychologické vyšetření v Speciálně pedagogickém centru Slunce ve Stochově.

Opět zde nebyla zřízena funkce asistenta pedagoga, tuto funkci jsem zastávala já, ale spíše jako osobní asistentka. Ráno jsem přivezla Nikolu do školy, kde pomocí schodolezu jsem jí pomohla do 1. patra a odjela domů, v deset hodin o velké přestávce jsem Nikolu doprovodila na toaletu a zůstala jsem s ní přes svačtinu, opět jsem odešla domů a v poledne jsem si jí vyzvedávala. Neměla upravenou výuku, vzdělávala se bez omezení. Paní ředitelka ji přijala, ale nic více pro ni neudělala.

Skoro celou pátou třídu Nikola strávila po nemocnicích, měla operaci páteře, následovaly rehabilitace a lázeňská péče. Čekalo nás rozhodování, kam bude Nikola chodit na druhý stupeň základní školy.

Ve dvou školách jsme se setkali s odmítnutím vzdělávat Nikolu. Ředitelé spíše hledali výmluvy, proč by to nešlo. Nakonec se nám podařilo najít školu ve Slaném, kde ředitel školy neměl žádné námitky a byl velice vstřícný, škola splňovala částečně bezbariérovost ze všech škol nejlépe. Zařídil asistentku učitele, seznámil pedagogický sbor i budoucí spolužáky se stavem Nikoly a s tím co potřebuje.

Nikola nastoupila znovu do pátého ročníku, aby se začlenila do kolektivu a zvykla si na jiný způsob výuky. Třídní učitelka byla velice vstřícná, spolupráce s ní byla skvělá. První stupeň byl opravdu pohodový jak pro nás, tak pro Nikolu.

3. Problémy nastaly při přechodu Nikoly na druhý stupeň, kdy se měli stěhovat ze třídy do třídy, pomocí schodolezu se dostane do jiného patra, ale stráví celé přestávky přesunem. V tuto chvíli učitel na fyziku odmítl chodit do této třídy a nosit si pomůcky dvě patra. Dopadlo to tak, že obětaví spolužáci pomáhali nosit Nikolu i s vozíkem do druhého patra a pan učitel byl spokojený. Byla jsem svědkem i takové situace, kdy spolužáci nesli Nikolu po schodech a pan učitel šel okolo, pronesl něco vtipného a pokračoval dále v chůzi. Vůbec ho nenapadlo, že by měl těm klukům pomoci.

Druhý problém byl při výuce angličtiny, kdy Nikolu nechala paní učitelka přeřadit bez mého souhlasu a bez vědomí ředitele školy do druhé skupiny ze stejného důvodu, aby nemusela chodit dvě patra dolů za třídou.

Na druhou stranu, výborná byla spolupráce s asistentkou, která později za ni i psala výpisky, pomáhala jí s osobní hygienou a opravdu se o ni starala, až to Nikole bylo občas i nepříjemné.

Nikola a i my jsme měli ohromné štěstí na její spolužáky. Pokud byla nemocná, dopisovali si s ní e-mailem, posílali jí učivo k doplnění a domácí úkoly. To ze strany učitelů někdy chybělo, připadalo mi, že nemají zájem a nechtějí se tím zatěžovat.

Co mě mrzelo, na přístupu učitelů, bylo i to, že při plánování mimoškolních akcí, výletů nemysleli na to, jestli Nikola bude schopná to zvládnout nebo jestli se tam dá jet na vozíku. Pak mi pouze sdělili, že má Nikola zůstat doma. A již nedomyšleli to, jak se Nikča cítí a že ji tím odsouvají a připravují o společné zážitky se spolužáky. Až v deváté třídě byla s ostatními na školním výletě a vše proběhlo bez problémů.

Když jsme vybírali střední školu, zjistili jsme, že všechny školy na Slánsku jsou ve starých budovách, kde je problém s bezbariérovostí a do Jedličkova ústavu na internát jsme Nikolu dát nechtěli, vzhledem k potřebné péči, která u ní již byla nutná, měla velkou skoliózu páteře. Nakonec jsme našli Soukromou obchodní akademii v Žatci, kde se vzdělávala distanční formou studia.

4. Spolupráce byla velice dobrá od samého začátku, kdy byla Nikole nemoc diagnostikována. Na prvním stupni nebyl žádný problém, pravidelně jsme navštěvovali pedagogické centrum Slunce na Stochově, dokonce nám zde i zapůjčili pojízdný vozík.

S třídní učitelkou jsme vše probrali a vysvětlili si, co bude pro Nikolu dobré udělat, domluvili jsme se na vypracování individuálního plánu, kde bylo vše popsáno, jaké úlevy, pomůcky bude Nikolka používat, zda bude psát nebo doplňovat, jak bude probíhat domácí příprava.

Při přechodu na druhý stupeň došlo ke zhoršení komunikace hlavně s ostatními učiteli. Třídní učitelka se i zde snažila nám všem vyjít maximálně vstříc. Byl vypracován individuální plán, kde také bylo vše popsáno na základě zprávy z poradny. Ve skutečnosti co jsem si sama nezjistila, to Nikola neměla.

Výchovnou poradkyni jsme neviděli za celých pět let ani jednou. Možná tak dvakrát

mluvila s Nikčou, ale při výběru střední školy nám nic neporadila ani nedoporučila, vše nechala na nás. Znala Nikču jenom z papírů a ze zpráv.

5. Začlenění Nikolý do základní školy bylo dobré nejen pro ni, ale i pro její spolužáky a i pro nás. Problémem se ukázala neochota některých pedagogů k pomoci a vstřícnosti vůči jiným. Protože pracuji ve školství, bylo pro mě snazší si poradit s některými problémy, které nastaly, věděla jsem, za kým mám jít a na koho se obrátit.

Co vidím jako velký problém je nedostatek financí ve školství. Ředitelé by i rádi přijímali děti s tělesným postižením, ale chybí jim prostředky na úpravu interiérů škol, na zajištění bezbariérového přístupu a někteří stále ještě nevědí, jak žádat o asistenta pedagoga. O všechno jsme si museli říct, nikdo nic neudělá navíc.

Nikoly nemoc nám i hodně dala, máme jiné priority v životě, zůstali nám opravdoví přátelé. I dnes k nám na návštěvu jezdí Nikolý spolužáci, přijedou zapálit svíčku, zavzpomínat si a popovídat si. Dalo mi to jiný pohled na život, jsem ráda, že můžu pracovat jako učitelka a pomáhat tak i ostatním dětem. A i z toho důvodu inkluzivní vzdělávání podporuji v maximální možné míře.

3.2. Rozhovor s matkou Lukáše

Chlapec trpí Williamsovým syndromem, což je vrozená genetická porucha, Lukáš má zúžení aorty, šilhavost, vrtkavé kyčle – nejistá chůze, trpí zažívacími potížemi, nočním pomočováním a má velkou lomivost kostí. Je velice citlivý na určité frekvence zvuku, byla mu diagnostikována středně těžká mentální retardace.

Ve svých 8 letech je v něčem na úrovni tříletého dítěte, přetrvává žvatlání, neumí si něco představit, chybí mu vizuální představivost.

Lukášovi je nyní 8 let a vzdělává se ve 2. ročníku v Základní škole speciální ve Slaném. Matka Lukáše je tělesně postižená, proto se objevuje v jejích odpovědích i srovnání školství před rokem 1989 a v současnosti.

1. Do mateřské školy speciální ve Slaném nastoupil ve 4 letech. V této školce působili i asistenti pedagoga, kteří pomáhali všem dětem. Lukáš ho k sobě neměl přiřazeného. Vycházeli nám maximálně vstříc, pomáhali nám. V zimě pouze stačilo prozvonit paní ředitelku a do auta si přišla Lukáše vyzvednout asistentka.

Prospělo mu to hlavně v sociální komunikaci, zvykl si postupně na děti, na jejich hlasité vyjadřování, jak stolovat a jak se chovat na vycházce.

2. Při rozhodování do jaké školy Lukáš nastoupí, nám pomohli v mateřské škole. Lukáš měl odklad školní docházky a po vyšetření v poradně na Kladně nám bylo doporučeno vzdělávání právě v Základní škole speciální ve Slaném.

3. Při nástupu nebyl žádný problém, Lukáš je v kolektivu 4 dětí, má k sobě asistentku pedagoga. Ve škole se mu věnují maximálně, pracuje podle individuálního plánu.

Nyní umí pojmenovat písmena, ale nedá je dohromady do slova. Libil se mi nápad paní učitelky, že ho budou učit celá slova dohromady a i pomocí obrázků. On totiž co vidí, dokáže pojmenovat a zapamatovat si. Nepřevypráví ti pohádku, ale je schopen odříkat, co tam říkali, to si zapamatuje.

Jsem maximálně spokojená s touto třídou a s paní učitelkou, která nám vychází maximálně vstříc. Lukáš má naučenou větu, kterou říká každé ráno: „Za paní učitelkou.“. Nechodíme na logopedii, protože neuměl odezírat a nemělo to smysl. Logopedickou péči zvládá paní učitelka ve třídě. Problém je v barvách, kdy je pozná, ale nechce je pojmenovávat a správně vyslovovat.

Po škole zatím na kroužky nechodí, bývá po pěti hodinách dost unavený. Vedle třídy mají místnost, kde jsou žíněnky, na kterých může odpočívat i během hodiny, odreaguje se a vrátí se zpět k rozdělané práci.

Mám i osobní zkušenost se vzděláváním v Jedličkově ústavu. Sama jsem tělesně postižená a do páté třídy jsem chodila do normální školy, kdy učitelé za mnou přišli jednou týdně domů. Přinesli mi úkoly, přezkoušeli mě a odešli. V šesté třídě jsem přešla na internát do Jedličkova ústavu, kde ale nebyli připraveni na vzdělávání dětí bez mentálního postižení.

Mohu srovnávat a musím říci, že školství udělalo velký pokrok směrem k žákům, přístup učitelů je úplně jiný, jsou asistenti, to za mě nebylo. Buď byl ústav, nebo nic.

Proto jsem moc ráda za školu, kterou Lukáš navštěvuje a hlavně za skvělý přístup, pomoc a hledání té nejpříjemnější cesty k tomu, aby Lukášovi aspoň trochu pomohli a naučili ho samostatnosti a schopnosti postarat se o sebe.

4. Na vyšetření chodíme jednou za rok do Speciálně pedagogického centra na Kladně, kde jsou velice vstřícní a pomáhají nám. Individuální plán dává dohromady paní učitelka a vždy když ho upravuje, dá mi vědět a popovídáme si o tom. Spolupráce se školou je skvělá, pomáhají mi i tím, že si Lukáše přebírají před školou, protože já se s vozíkem nedostanu do školy, jsou zde schody hned u vstupu. Telefonem zavolám, že jsme před školou, a paní asistentka si přijde pro Lukáše. Stejně to funguje i při vyzvedávání ze školy. Také je skvělé, že jsem nemusela řešit učebnice, pracovní sešity a pomůcky pro Lukáše. Škola všechno zařídila, sehnali peníze a rodiče nemusí vůbec nic platit. Nám stačí dojíždění do Slaného.

5. V tuto chvíli si nedovedu představit, že by Lukáš chodil do jiné školy, že by byl v kolektivu třeba 25 dětí. Nezvládl by to a nebyl by tak psychicky v pohodě, jako je teď. Je vidět, jak mu prospívá pobyt v malém kolektivu, již ale třeba zvládá návštěvu divadla. Největším problémem je nedostatek těchto škol, všichni se přiklání k názoru, aby se zrušily, ale já s tím nesouhlasím. Všechny děti se nemůžou vzdělávat v normální škole, jsou i takové, které opravdu potřebují malý kolektiv a tak skvělou paní učitelku, jakou máme my.

Zatím s největším problémem jsem se setkala na posudkové komisi na Kladně, jinak nám všichni vycházejí vstříc.

3.3. Rozhovor s matkou Moniky

Monika je nadprůměrně inteligentní dítě, postižené vrozenou spondyloepifyzární dysplazií těžkého typu. Toto onemocnění je charakterizováno těžkou deformitou hrudníku, skoliózou a malým vzrůstem - v dospělosti výška postavy 80-130 cm. Monika chodí do 7. ročníku ZŠ v Klobukách.

1. Monika začala navštěvovat mateřskou školu v Klobukách ve 4 letech. Hned od nástupu do školky měla asistentku, která jí pomáhala, oblékala ji a vozila ji v kočárku na procházky. Bylo dobré, že do školky s ní chodily děti, které pak nastoupily, stejně jako Monika, do školy a byly na ní zvyklé. Věděly, že je naprosto normální mentálně, pouze je malá.

2. Když jsme řešili nástup Monči do školky, již jsme se s paní ředitelkou bavili i na téma školy. Bylo výhodou, že ve škole jsou malé počty žáků a paní ředitelka byla ochotná k sehnání pomůcek, asistenta pedagoga a i speciální lavice a židle.

3. Při nástupu bylo již vše připraveno pro Moniku tak, aby hned od prvního dne ve škole mohla pracovat. Dostala asistentku pedagoga, bylo přizpůsobeno prostředí ve třídě, měla schůdky u tabule a umyvadla, rehabilitační pomůcky, madla na dveřích, upravená toaleta. Hned od první třídy byl napsán individuální plán, kde jsme s třídní učitelkou řešili odpočinek Moniky během vyučování, zdravotní cviky, které se musela asistentka naučit. Monika dostala dvě sady učebnic, jednu měla ve škole, jednu má doma. Na prvním stupni jsme tolik neřešili její pohyb po škole, kam potřebovala, odnesla jí asistentka. Při přestupu na druhý jsme využili možnost používat vozík, který má Monča ve třídě a tak se může pohybovat po horním patře školy. Je více samostatná a již tolik nepotřebuje asistentku. Samozřejmě, že má upravené prostředí i na druhém stupni. S učiteli nebyl a ani není problém, naopak nám velice vycházejí vstříc. I když to není jejich povinnost, nosí Moniku ze schodů, není problém, pokud je nemocná, připraví domácí úkoly a jsme domluveni na přezkoušení.

4. Od začátku jsme spolupracovali se Speciálním centrem při Jedličkově ústavu v Praze,, kam Monika jezdila na vyšetření, ale i pracovnice centra každý rok jezdily do školy. Podívaly se, jak Monika pracuje, dohodly se ve škole na pomůckách a zkontrolovaly individuální plán, promluvily si i s asistentkou nebo učiteli.

V páté třídě jsme byli přeřazeni do Speciálního pedagogického centra v Kladně, kde již taková péče není. Jezdíme na kontrolní vyšetření, která jsou u Moniky jednou za dva roky, ale chybí tam ten osobní dohled a zájem ze strany centra.

5. Jsem ráda, že může Monika chodit do školy v místě bydliště, nemusím ji nikam vozit. Pro ni samotnou jsou důležití i kamarádi a spolužáci, kteří jsou s ní odpoledne po vyučování, může s nimi být i venku. Líbí se mi, že ve škole je opravdu individuální přístup k dětem, i když na prvním stupni to bylo asi více. Oceňuji snahu paní ředitelky, že se opravdu snaží školu přizpůsobit dětem tak, aby se všichni cítili dobře, a vždy najde řešení, aby mohly být vzdělávány opravdu všechny děti.

Pro nás teď bude těžké najít takovou střední školu, která bude bezbariérová a ochotná sehnat asistenta pedagoga.

3.4. Závěr z rozhovorů

Všechny matky se shodly na tom, že začleňování dětí je správná věc, ale vždy záleží na druhu postižení dítěte. Některým dětem prospívá pouze malý kolektiv spolužáků, jiné se bez problémů naučí pracovat ve větší komunitě dětí.

Školství se velice změnilo k lepšímu., jak v přístupu k žákovi, tak v pomůckách, možnosti práce s asistentem pedagoga. Stále se ještě ukazuje, že škola je ochotna přijmout žáka se speciálními vzdělávacími potřebami, ale dále pro něj nic navíc neudělá a nezajistí. Z rozhovorů vyplynulo, že žáci na prvním stupni základní školy jsou začlenění bez větších problémů. Mají třídního učitele, který se připraví na práci s individualitou dítěte, na změny metod, postupů a forem při výuce. Na druhém stupni je již problém s některými učiteli a jejich přístupem k samotnému žákovi, nedovedou navázat kontakt, a neví, jak k žákovi přistupovat. Největší nedostatky a problémy nastávají v sekundárním vzdělávání na středních školách.

4. Dotazníkové šetření

Souhrn dotazníkového šetření

Dotazník byl zaslán na 49 škol okresu Kladno. Návratnost dotazníků byla velice nízká, zpět přišlo pouze 15 odpovědí (30,6%).

S takto malým vzorkem nelze vytvořit jakákoliv zobecnění a závěry. Proto jsem se rozhodla, že použiji souhrnné informace z dotazníkového šetření.

Zpracované výsledky dotazníků jsou přílohou číslo 2.

Z dotazníkového šetření vyplynulo, že výchovní poradci, kteří zaslali odpovědi zpět, byly v 100% ženy, které pracují na velkých školách s více jak 300 žáky. Délka jejich praxe se pohybuje mezi 11 – 15 lety a mají vysokoškolské vzdělání pedagogického směru. Školy nejvíce spolupracují s pedagogicko – psychologickými poradnami a speciálně pedagogickými centry. Funkce výchovního poradce, podle odpovědí respondentů, je zřízena na polovině škol, naopak dvě školy nemají nikoho ze speciálních pracovníků – výchovní poradce, speciální pedagog, školní psycholog.

Na I. stupni se nejvíce objevuje žáků se zdravotním znevýhodněním, pak se sociálním znevýhodněním, ale 4 (15%) dotázaní mají i žáky nadané a se zdravotním postižením. U těchto žáků je upřednostňováno vzdělávání v běžné třídě s asistentem pedagoga, který ve většině škol pracuje a podle respondentů je velkým přínosem pro žáky.

Polovina korespondentů je pro začleňování žáků se SVP na druhý stupeň základní školy. Inkluzivní vzdělávání je na školách podporováno a pedagogové k němu mají pozitivní postoj.

11 dotázaných (22%) využívá nejvíce speciálně pedagogických pomůcek a předmětů speciální pedagogické péče, 8 dotázaných (16%) uvedlo pomoc asistenta pedagoga a 5 (10%) snížený počet žáků ve třídě

Největším problémem ve školách se ukazuje nefungující spolupráce mezi školou a rodinou, dále to jsou nevhodné podmínky pro vzdělávání a nedostatečná informovanost pedagogů.

Učitelé na I. stupni řeší při výuce integrovaného žáka se SVP náročnější přípravu na vyučování a chybějícího asistenta pedagoga. Dále vidí problém v nedostatečném

množství pomůcek a v neznalosti speciální pedagogiky, v nespolupracující rodině. Pedagogové by uvítali snížení počtu žáků ve třídě, funkci asistenta pedagoga a více speciálních pomůcek.

Shrnutí

Učitelé se snaží zavádět inkluzi do praxe, přijmou žáka se speciálními vzdělávacími potřebami. Někteří z nich ale nemají dostatečné znalosti a vědomosti z oblasti speciální pedagogiky. Nejsou ani ochotni změnit své metody a styly při vzdělávání žáků.

Ve školách je stále nedostatek asistentů pedagoga, speciální pomůcek a materiálů.

Stále ještě není dostatečná spolupráce mezi školou a rodiči. Přínosem pro všechny zúčastněné by bylo snížení počtu žáků ve třídách a lepší propojenost s druhým stupněm základní školy.

5. Cíle výzkumu a jeho vyhodnocení

Cíl č. 1: Splňuje škola podmínky inkluze a odpovídá složení tříd konceptu inkluzivního vzdělávání?

Hypotéza č. 1: Domnívám se, že podmínky inkluze a složení tříd odpovídá danému konceptu, funguje podpora ze strany vedení školy i pedagogů.

Na příkladu z praxe bylo prokázáno, že škola splňuje podmínky inkluzivního vzdělávání, které je podporováno vedením školy i samotnými pedagogy. Pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami jsou vytvořeny individuální vzdělávací plány, pro tělesně postiženou dívku jsou upraveny prostory třídy i školy. Žádná třída není pouze jednoho etnika a žáci nejsou vyčleňováni. Pracují zde dvě asistentky pedagoga, které mají stejně jako pedagogové k dispozici velké množství speciálních učebnic a didaktických materiálů. Žáci se vzájemně tolerují, ve škole nejsou projevy šikany, je zde příjemné klima i ve vztahu k učitelům.

Ve spojeném 4. a 5. ročníku je nejvíce žáků školy se SVP. Nebylo to tak od první třídy, k navyšování docházelo postupně, jak byli žáci během školní docházky vyšetřováni ve školských poradenských zařízeních a byla jim doporučována změna vzdělávacího programu. Tento celkový počet škola nemohla ovlivnit, pouze upravit běžný vzdělávací proces školy tak, aby byl kvalitní a funkční pro všechny žáky.

Cíl č. 2: Jaké jsou nejvýznamnější problémy související s integrací žáků?

Hypotéza č. 2: Předpokládám, že vzdělávání dítěte bude významně ovlivněno přístupem rodiny ke vzdělávání a sociální úrovní rodiny, profesionální připraveností učitelů a finančními možnostmi školy.

Z dotazníkového šetření vyšlo, že největšími problémy při vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je spolupráce mezi rodinou a školou. Pokud žák pochází ze sociálně znevýhodněného prostředí, rodina spolupracuje pouze v rámci svých možností, spoléhá na školu a pedagogy, nehledá další možnosti a alternativy pro lepší vzdělávání svého dítěte. Z rozhovorů se zákonnými zástupci dětí vyplynulo, že pokud

jsou rodiče dostatečně informováni, mají více možností pro spolupráci se školou a školskými poradenskými zařízeními.

Pedagogové mají pozitivní postoj k inkluzivnímu vzdělávání, vyplývá to z výsledků dotazníkového šetření a rozhovorů s matkami. Problém je, že jsou učitelé kvalifikačně nepřipraveni, nemají potřebné informace ze speciální pedagogiky, neví, jak s žákem pracovat. V dotaznících bylo zmíněno, že vzdělávání dětí se SVP by velmi pomohlo snížení počtu žáků ve třídě a přítomnost asistenta pedagoga. Pokud školy nezajistí některou z těchto podmínek, vzdělávání žáků nebude splňovat podmínky inkluzivního vzdělávání.

Cíl č. 3: Je role asistenta pedagoga při integraci dítěte se SVP na základní škole zásadní?

Hypotéza č. 3: Myslím si, že funkce asistenta pedagoga významně zvyšuje možnosti těchto žáků na vzdělávání.

Na případové studii školy bylo ukázáno, že asistent pedagoga je velkým přínosem pro žáky se SVP. Potvrdily to v rozhovorech i matky dětí, a v dotaznících i respondenti, kteří uvedli, že práce s asistentem je přínosem pro tyto žáky. Měl by mít vhodnou kvalifikaci k výkonu funkce a osobní předpoklady. Pokud asistent a pedagog sdílejí stejný pohled na metody a cíle vzdělávání, žáci mají větší šanci zvládnutí zapojení se do vzdělávacího procesu. Přítomnost asistenta pedagoga ve škole se ukazuje být nepostradatelná.

Cíl č. 4: Jakou roli hraje typ postižení dítěte při přijímání do školy a jeho začlenění do kolektivu?

Hypotéza č. 4: Soudím, že by nemělo záležet na typu postižení dítěte při přijímání do školy.

Po zkušenostech zákonných zástupců velice záleží, jaké postižení žák má. Pokud se jedná o tělesné postižení, ředitelé škol musí řešit bezbariérovost a možné úpravy v budově školy. Ne všechny školy vyhovují po stavební stránce a tyto úpravy lze provést. Pokud žák je přijatý, hledají se kompromisy, jak nejlépe vyhovět podmínkám jeho vzdělávání.

Problémy nastávají i u žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí, u kterých zákonní zástupci ve většině případů hledají finančně co nejpříjemnější alternativu vzdělávání.

Do škol musí být nyní již přijímáni opravdu všichni žáci bez rozdílu postižení nebo sociálního prostředí. Na příkladu dobré praxe v Základní škole Klobuky je možno si ověřit, že ve škole jsou vzděláváni všichni žáci – se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním a sociálním znevýhodněním.

Velký podíl má i vzájemná spolupráce s rodiči, žákem, školským poradenským zařízením, kdy můžeme docílit těch nejlepších výsledků jen v případě, že celý tento řetězec spolupráce funguje a navzájem se podporuje.

ZÁVĚRY

Zpracovaná diplomová práce se zabývá inkluzivním vzděláváním v současné základní škole jak z hlediska obecného, tak i na příkladu dobré praxe.

Při zpracování základních informací jsem použila takovou formu, která by byla srozumitelná zejména laické veřejnosti a lidem, kteří se s touto problematikou chtějí seznámit.

V první části se zabývám teoretickým pojetím a vývojem inkluze ve srovnání s integrací, popisují, jaké jsou principy a podmínky pro vzdělávání žáků. Vymezuji termín žák se speciálními vzdělávacími potřebami a jeho podporu při vzdělávání. Poukazuji na legislativní zabezpečení v České republice, ale i na důležitost spolupráce školy, zákonných zástupců a školských poradenských zařízení.

Poukazuji na důležitost pomoci neziskových organizací při zavádění inkluze do škol a na přínos inkluzivního vzdělávání pro školu, pedagoga, rodiče a žáka.

V praktické části byly zadány cíle a hypotézy. Formou příkladu dobré praxe a kazuistik žáků jsou uplatněny teoretické poznatky v praxi. Je ukázáno, že každá škola má možnosti přístupu k inkluzi.

Vzhledem k malému procentu návratnosti dotazníků, nelze pracovat objektivně se zpracovanými výsledky dotazníkového šetření a nelze vytvořit jednoznačné závěry. Ale i z tak malého počtu odpovědí se můžeme domnívat, že vzdělávání žáků se SVP je podporováno ze strany školy i učitelů, jsou vyžívány speciální pomůcky a metody. Negativně je hodnoceno nedostačující množství asistentů pedagoga a velký počet žáků ve třídách. Jako nejvíce nedostačující je ale přístup ke vzdělávání ze strany rodiny, kdy nefunguje vzájemná spolupráce škola – rodina.

Inkluzivní vzdělávání znamená, že upravíme podmínky tak, aby vyhovovaly jak žákům se SVP tak i všem ostatním dětem.

Inkluze je proces, který vyžaduje vzájemnou spolupráci vedení školy, které chce inkluzivní vzdělávání podporovat. Rodičů, kteří chtějí začlenění svých dětí a mají skutečný zájem o jejich vzdělávání. A jednotlivých pedagogů, kteří jsou schopni se měnit a přetvářet, jsou ochotni měnit své metody, formy, návyky při výuce a chtějí se dále vzdělávat. Jen tak je inkluzivní vzdělávání možné realizovat.

Použitá literatura a informační zdroje

Literatura

BARTOŇOVÁ, Miroslava a Marie VÍTKOVÁ. *Inkluzivní vzdělávání v podmínkách současné české školy: Inclusive education in current Czech school*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2010, 409 s. ISBN 978-802-1053-830.

BUČILOVÁ KADLECOVÁ, Jana. *Pedagogická intervence u žáků ZŠ: výklad je zpracován k právnímu stavu ke dni 31.10.2010*. Editor Lenka Krejčová, Václav Mertin. Redaktor Naděžda Eretová. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, c2010, 308 s. Meritum. ISBN 978-807-3576-035.

EIGIL KJÅRGAARD, Rima Martineniene [z angličtiny přeložily Radka Smejkalová a Lenka JANDOVÁ]. *Pětkrát hurá demokracii: o demokracii v každodenní praxi školy*. Vyd. 1. Praha: Strom, 1997. ISBN 80-901-9545-8.

FOŘTÍKOVÁ, Jitka. *Krok za krokem s nadaným žákem: tvoříme individuální vzdělávací plán mimořádně nadaného žáka*. Editor Jaroslav Balvín. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2009. ISSN 978-80-87000-28-1.

HÁJKOVÁ, Vanda a Iva STRNADOVÁ. *Inkluzivní vzdělávání: [teorie a praxe]*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010, 216 s. ISBN 978-802-4730-707.

IRROVÁ, Lenka. *Nejsme na to sami: metodická příručka pro pedagogy*. Praha: Elio, 2013, 92 s. ISBN 978-80-87428-02-3.

JUCOVIČOVÁ, Drahomíra. *Individuální vzdělávací plán pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami: se specifickými poruchami učení a chování, s mentálním postižením (v MŠ i ZŠ), se sociálním znevýhodněním, z cizojazyčného prostředí*. 1. vyd. Praha: D H, c2009, 158 s. ISBN 978-808-7295-007.

KOCUROVÁ, M. a kol. *Speciální pedagogika pro pomáhající profese*. Plzeň:

Západočeská univerzita v Plzni, 2002. ISBN 80-7082-844-7.

LECHTA, Viktor. *Základy inkluzivní pedagogiky: dítě s postižením, narušením a ohrožením ve škole*. Vyd. 1, Praha: Portál, 2010, 435 s. ISBN 978-80-7367-679-7.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Praxe dětského psychologického poradenství*. Vyd. 2., Praha: Portál, 2011, 342 s. ISBN 978-802-6200-000.

MICHALÍK, Jan. *Škola pro všechny, aneb, Integrace je když--*. Vsetín: ZŠ Integra, 2002, 56 s. ISBN 80-238-9885-X.

PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky: úvod do studia v oboru*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000, 269 s. ISBN 80-717-8399-4.

PRŮCHA, Jan. *Pedagogická encyklopedie*. Vyd. 1, Praha: Portál, 2009, 935 s. ISBN 978-80-7367-546-2.

SLOWÍK, Josef. *Speciální pedagogika: prevence a diagnostika, terapie a poradenství, vzdělávání osob s různým postižením, člověk s handicapem a společnost*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 160 s. ISBN 978-802-4717-333.

SPIPKOVÁ, Vladimíra. *Proměny primárního vzdělávání v ČR*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 311 s. Pedagogická praxe. ISBN 80-717-8942-9.

TANNENBERGEROVÁ, Monika a Katarína KRAHULOVÁ. *Jak se stát fěrovou školou II.: inkluzivní vzdělávání v praxi*. Brno: Liga lidských práv, c2010, 55 s. Manuály. ISBN 978-80-87414-02-6.

UZLOVÁ, Iva. *Asistence lidem s postižením a znevýhodněním: praktický průvodce pro osobní a pedagogické asistenty*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 135 s. ISBN 978-807-3677-640.

ZELINKOVÁ, Olga. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program: [nástroje pro prevenci, nápravu a integraci]*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2011, 207 s. ISBN 978-80-262-0044-4.

Příspěvek ve sborníku:

Sborník přednášek projektu „Vzděláváním k vyšší profesionalitě“, registrační číslo projektu: CZ.1.07/1.3.04/02.0005, Soukromá MŠ, ZŠ a SŠ Slunce Stochov, o.p.s.

Elektronické zdroje

Inkluzivní vzdělávání. [online]. [cit. 2014-01-25]. Dostupné z WWW:

<http://www.inkluzivniskola.cz>

<http://www.inkluze.cz>

Základní škola a Mateřská škola Klobuky. [online]. [cit. 2014-01-25]. Dostupné z WWW:

<http://www.zsklobuky.cz/dokumenty-skoly/>

Nezisková organizace Rytmus. [online]. [cit. 2014-01-25]. Dostupné z WWW:

www.rytmus.org

Osobní asistent. [online]. [cit. 2014-01-25]. Dostupné z WWW:

https://sluzbyprevence.mpsv.cz/dok/zakon-108_2006.pdf

Projekt Férová škola. [online]. [cit. 2014-01-25]. Dostupné z WWW:

<http://www.ferovaskola.cz/>

<http://llp.cz/temata/prava-deti/ferova-skola/>

RVP ZV VÚP Praha. [online]. [cit. 2014-01-25]. Dostupné z WWW:

<http://www.nuv.cz/ramcove-vzdelavaci-programy/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>

Školský zákon – zákon č. 472/2011 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, [online]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. [online]. [cit. 2014-01-25]. Dostupné z WWW: <http://www.msmt.cz/dokumenty>

Tvoření dotazníku a vyhodnocení dotazníkového šetření. [online]. [cit. 2013-12-12]. Dostupné z WWW: <https://drive.google.com/#my-drive>

Všeobecná deklarace lidských práv [online]. [cit. 2014-01-25]. Dostupné z WWW: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>

Vyhlášky č. 147/2011 Sb., vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. [online]. [cit. 2014-01-25]. Dostupné z WWW: <http://www.msmt.cz/dokumenty>

Vyhláška č. 116/2011 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. [online]. [cit. 2014-01-25]. Dostupné z WWW: <http://www.msmt.cz/dokumenty>

Seznam příloh:

Příloha číslo 1 : Dotazník pro výchovné poradce.

Příloha číslo 2: Vyhodnocení dotazníkového šetření.

Příloha číslo 1:

DOTAZNÍK K INKLUZIVNÍMU VZDĚLÁVÁNÍ
pro výchovné poradce

Dobrý den, jsem studentkou VŠ pedagogické fakulty v Praze a žádám Vás o vyplnění tohoto anonymního dotazníku. Jeho výsledky budou součástí mé diplomové práce.
Děkuji Martina Miltrová

1. Jste

- a) muž
- b) žena

2. Na jakém stupni ZŠ učíte:

- a) na 1. stupni
- b) na 2. stupni

3. Vaše škola je

- a) s I. i II. stupněm
- b) malotřídní škola
- c) jednostupňová

4. Kolik žáků má Vaše škola

- a) do 50
- b) 51 – 150
- c) 151 – 300
- d) více než 300

5. Žáci s jakými speciálními vzdělávacími potřebami jsou ve Vaší škole na I. stupni integrováni?

- a) se sociálním znevýhodněním
- b) zdravotním znevýhodněním
- c) zdravotně postižení
- d) žáci nadaní

6. Které formě integrace dáváte ve Vaší škole přednost?

a) zařazení žáka s integrací do běžné třídy ZŠ - bez asistenta

- s asistentem

- skupinová integrace

b) zařazení žáka se spec. vzdělávacími potřebami do speciální třídy na běžné ZŠ

c) jiné, prosím uveďte jaké?

7. Je na Vaší škole vykonávána funkce:

a) výchovný poradce

b) speciální pedagog

c) školní psycholog

d) žádný z těchto poradenských pracovníků

8. Spolupracuje vaše škola s některým z těchto školských poradenských zařízení?(možno zaškrtnout více odpovědí)

a) pedagogicko - psychologickou poradnou

b) speciálně pedagogickým centrem

c) střediskem výchovné péče

d) žádným poradenským zařízením

e) jiným poradenským zařízením – jakým

9. Jaký mají postoj pedagogičtí pracovníci Vaší školy k inkluzivnímu vzdělávání?

a) pozitivní

b) neutrální

c) negativní

10. Jaké speciální metody a přístupy využíváte při vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami na I. stupni? český jazyk, matematika, odborné předměty (prvouka, přírodověda, vlastivěda). Lze uvést více možností.

a) speciální učebnice

- b) speciálně pedagogické pomůcky
- c) předměty speciálně pedagogické péče (zdravotní tělesná výchova, logopedická péče, reedukační péče pro žáky se specifickými poruchami učení, aj.)
- d) formy alternativní a augmentativní komunikace
- e) vzdělávání žáka mimo kmenovou třídu
- f) snížení počtu žáků ve třídě
- g) přítomnost dalšího pedagogického pracovníka, asistenta, odborníka
- h) žádné
- i) jiné - jaké ...

11. Souhlasíte s integrací žáků se speciálními vzdělávacími potřebami na 2. stupeň základních škol?

- a) rozhodně ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) rozhodně ne
- e) nevím

12. Jaké jsou na Vaší škole největší negativa integrace žáků se SVP?

(lze uvést více možností)

- a) nevhodné podmínky pro vzdělávání a nedostatečná vybavenost speciálně pedagogickými pomůckami
- b) nedostatečná informovanost učitelů a rodičů o výchově a vzdělávání žáků se SVP
- c) nefungující spolupráce škola - rodina
- e) nepřijetí do kolektivu spolužáků
- f) jiné, uveďte jaké?

13. Jaké problémy řeší učitelé Vaší školy na I. stupni při výuce integrovaného žáka se

SVP? (lze uvést více možností)

- a) náročnější přípravu na vyučování
- b) nedostatečná znalost ze speciální pedagogiky
- c) nedostatečné množství vhodných speciálních pomůcek
- d) chybějící asistent pedagoga
- e) nezájem spolupráce ze strany rodiny žáka se spec. vzdělávacími potřebami
- f) jiné, uveďte prosím jaké?.....

14. Co by podle Vás usnadnilo výuku žáka se SVP (lze uvést více možností) na Vaší škole:

- a) vzdělávání dle individuálního vzdělávacího plánu žáka
- b) snížený počet žáků ve třídě
- c) asistent pedagoga
- d) osobní asistent
- e) vybavení speciálními školními pomůckami
- f) speciální pedagog a školní psycholog
- f) jiné, uveďte prosím

15. Máte na Vaší škole asistenta pedagoga?

- a) ano
- b) ne

16. Je dle Vašeho názoru práce asistenta pedagoga přínosem k žákovi se SVP?

- a) ano, určitě je
- b) ano, myslím, že je
- c) nevím, nemohu posoudit
- d) myslím, že není
- e) jsem si jist/a, že není

17. Jaká je délka Vaší praxe

- a) 0 – 5 let
- b) 6 – 10 let
- c) 11 – 15 let
- d) 16 – 20 let
- e) 21 let a více

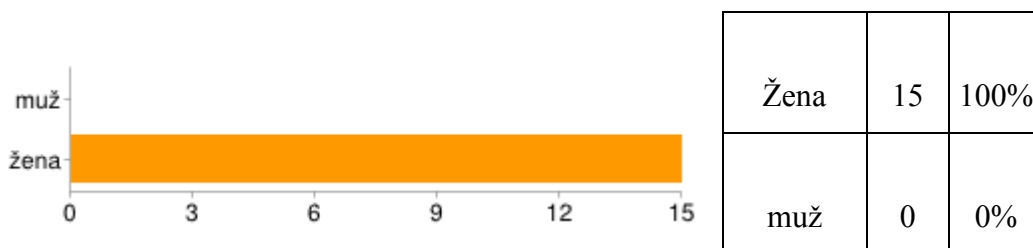
18. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání:

- a) středoškolské pedagogické
- b) středoškolské nepedagogické
- c) vysokoškolské pedagogické
- d) vysokoškolské nepedagogické
- c) vysokoškolské studium speciální pedagogiky
- e) jiné

Příloha číslo 2:

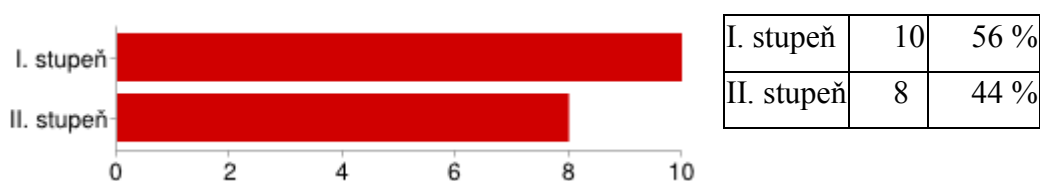
1. Pohlaví respondentů

Do dotazníkového šetření se zapojilo pouze 15 výchovných poradců ze základních škol okresu Kladno. V 100% se jednalo o ženy.

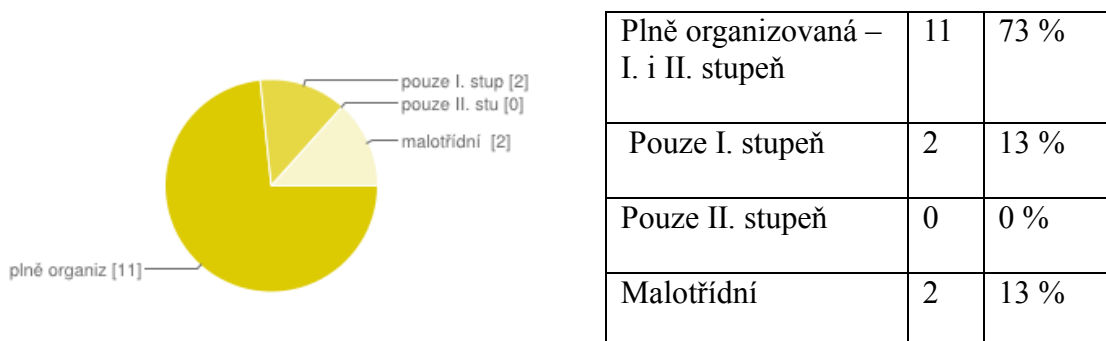
2. Zařazení učitelů na ZŠ

Z odpovědí korespondentů jich 56% (10) učí na prvním stupni a 44% (8) učí na druhém stupni. Z šetření ovšem vyplývá, že někteří učí na obou stupních školy.

3. O jakou školu se jedná?

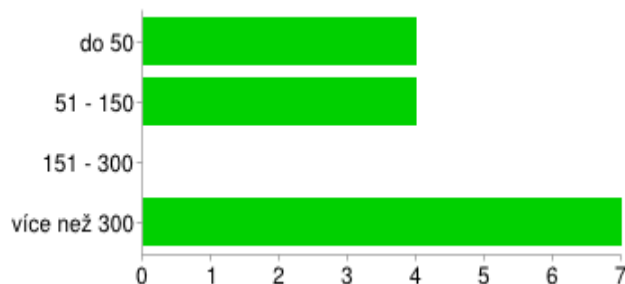
Většina odpovědí 73 % (11) přišla z plně organizovaných škol, 13 % (2) byly z prvního stupně a ze škol malotřídních.

4. Kolik žáků navštěvuje Vaši školu?

Nejvíce odpovědí 7 (47%) přišlo z velkých škol, kde se vzdělává více jak 300 žáků. Stejný počet 4 (27 %) je ze škol do 50 žáků a 51 – 150 žáků.

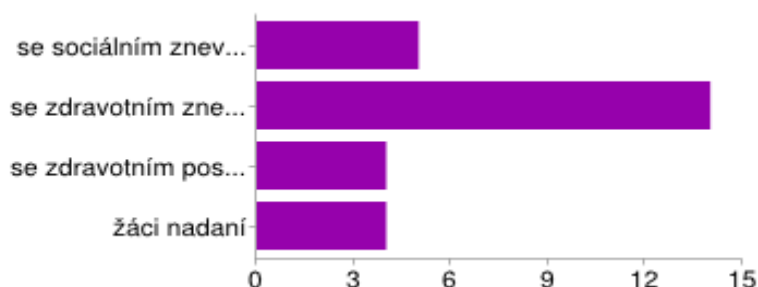
Do 50	4	27 %
51 - 150	4	27 %
151 -300	0	0 %
Více než 300	7	47 %

5. Žáci s jakými speciálními vzdělávacími potřebami jsou ve vaší škole na I. stupni integrováni? (lze uvést více možností)

Nejvíce integrovaných žáků na I. stupni je se zdravotním znevýhodněním, celkem 14 odpovědí (52%), pouze 5 (19%) dotázaných má žáky se sociálním znevýhodněním a 4 (15%) dotázaní vzdělává žáky nadané a se zdravotním postižením.

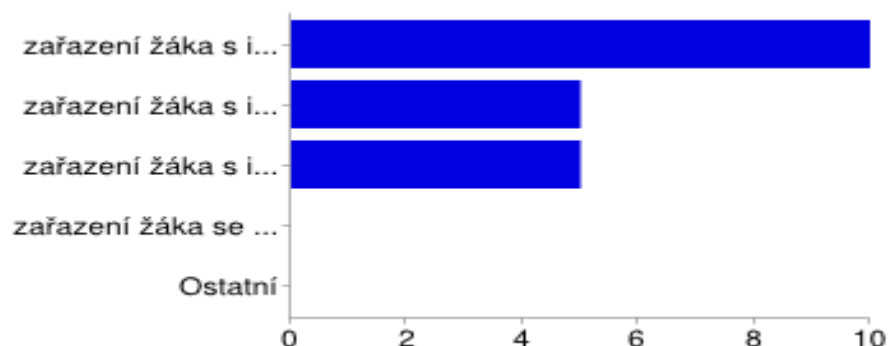
se sociálním znevýhodněním	5	19 %
se zdravotním znevýhodněním	14	52 %
se zdravotním postižením	4	15 %
žáci nadaní	4	15 %

6. Které formě vzdělávání dáváte ve Vaší škole přednost?

Polovina (50%) respondentů dává přednost zařazení žáka do běžné třídy s asistentem pedagoga. Z dalších odpovědí vyplývá, že školy dávají přednost vzdělávání žáků s IVP bez asistenta nebo zařazením do skupinové integrace. Odpovídalo po 5 dotazovaných (25%).

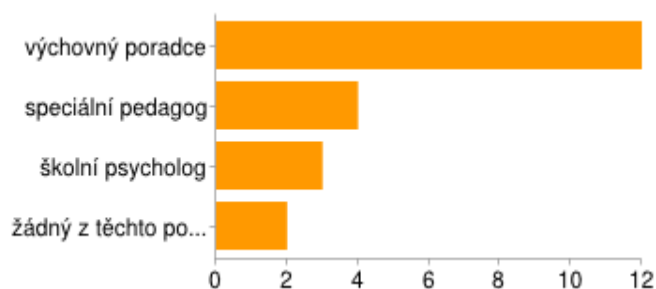
zařazení žáka s individuálním vzdělávacím plánem do běžné třídy ZŠ - s asistentem pedagoga	10	50 %
zařazení žáka s individuálním vzdělávacím plánem do běžné třídy ZŠ - bez asistenta pedagoga	5	25 %
zařazení žáka s individuálním vzdělávacím plánem do běžné třídy ZŠ - skupinová integrace	5	25 %
zařazení žáka se speciálními vzdělávacími potřebami do speciální třídy na běžné ZŠ	0	0 %

7. Je na Vaší škole vykonávána funkce:

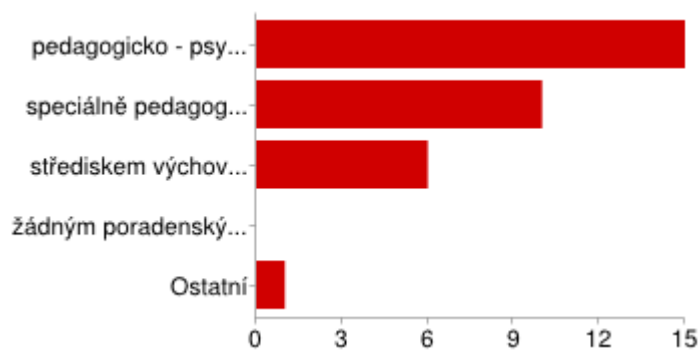
Podle odpovědí je na školách zřízena funkce výchovného poradce (57%), speciální pedagogové jsou pouze na čtyřech školách (19%), na třech školách je školní psycholog (14%) a dvě školy nemají některou z těchto funkcí.

výchovný poradce	12	57 %
speciální pedagog	4	19 %
školní psycholog	3	14 %
žádný z těchto poradenských pracovníků	2	10 %

8. Spolupracuje Vaše škola s některým z těchto školských poradenských zařízení?

15 dotázaných (47%) potvrdilo, že škola nejvíce spolupracuje s pedagogicko – psychologickou poradnou. V 10 případech (31%) jsou využívány služby speciálně pedagogického centra a následně střediska výchovné péče.

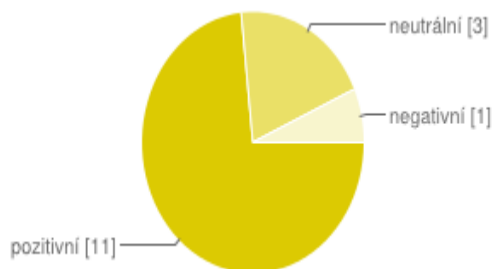

pedagogicko - psychologickou poradnou	15	47 %
speciálně pedagogickým centrem	10	31 %
střediskem výchovné péče	6	19 %
žádným poradenským zařízením	0	0 %
Ostatní	1	3 %

9. Jaký mají postoj pedagogičtí pracovníci Vaší školy k inkluzivnímu vzdělávání?

Dotázaní v 11 odpovědích (73%) uvedli pozitivní postoj k inkluzivnímu vzdělávání.

pozitivní	11	73 %
neutrální	3	20 %
negativní	1	7 %

10. Jaké speciální metody a přístupy využíváte při vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami na I. stupni? (český jazyk, matematika, všeobecně vzdělávací předměty - prvouka, přírodověda, vlastivěda)

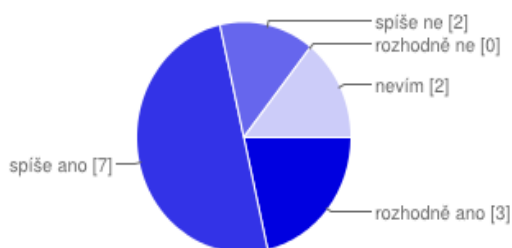
11 dotázaných (22%) využívá nejvíce speciálně pedagogických pomůcek a předmětů speciální pedagogické péče, 8 dotázaných (16%) uvedlo pomoc asistenta pedagoga a 5 (10%) snížený počet žáků ve třídě

speciální učebnice	7	14 %
speciálně pedagogické pomůcky	11	22 %
předměty speciálně pedagogické péče (zdravotní tělesná výchova, logopedická péče, reedukační péče pro žáky se specifickými poruchami učení, aj.)	11	22 %
formy alternativní a augmentativní komunikace	1	2 %
vzdělávání žáka mimo kmenovou třídu	4	8 %
snížení počtu žáků ve třídě	5	10 %
přítomnost dalšího pedagogického pracovníka, asistenta pedagoga, školského odborníka	8	16 %
Ostatní	2	4 %

11. Souhlasíte se zařazováním žáků se speciálními vzdělávacími potřebami na II. stupeň základní školy?

7 korespondentů (50%) spíše souhlasí se zařazováním žáků se SVP na II. stupeň a 3 (21%) rozhodně ano

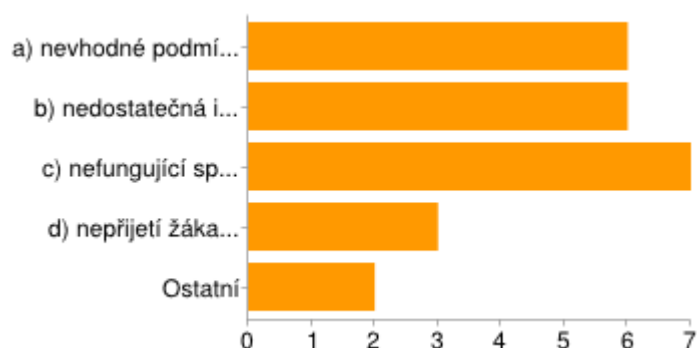
rozhodně ano	3	21 %
spíše ano	7	50 %
spíše ne	2	14 %
rozhodně ne	0	0 %
nevím	2	14 %

12. Jaké jsou na Vaší škole největší negativa integrace žáků se SVP?

(lze uvést více možností)

Bylo možné uvést více možností, v 7 odpovědích se nejvíce ukazuje nefungující spolupráce mezi školou a rodinou. 6 odpovědí (25%) se shoduje na nevhodných podmínkách pro vzdělávání a nedostatečné informovanosti pedagogů.

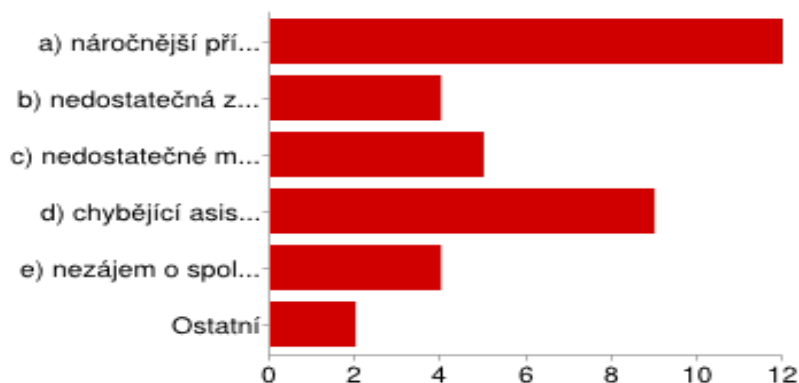
a) nevhodné podmínky pro vzdělávání a nedostatečná vybavenost speciálně pedagogickými pomůckami	6	25 %
b) nedostatečná informovanost učitelů a rodičů o výchově a vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami	6	25 %
c) nefungující spolupráce škola - rodina	7	29 %
d) nepřijetí žáka se speciálními vzdělávacími potřebami do kolektivu spolužáků	3	13 %
Ostatní	2	8 %

13. Jaké problémy řeší učitelé Vaší školy na I. stupni při výuce integrovaného žáka se SVP?

Ve 12 odpovědích (33%) se nejvíce objevuje náročnější příprava na vyučování, v 9 (25%) je to chybějící asistent pedagoga, 5 (14%) vidí problém v nedostatečném množství pomůcek a ve 4 případech (11%) je to v neznalosti speciální pedagogiky a v nespolupracující rodině

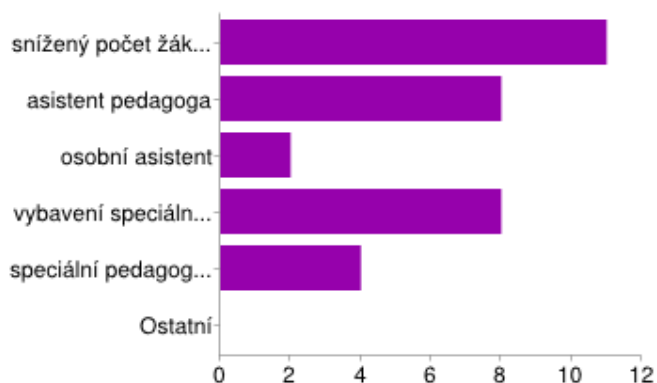
a) náročnější přípravu na vyučování	12	33 %
b) nedostatečná znalost ze speciální pedagogiky	4	11 %
c) nedostatečné množství vhodných speciálních pomůcek	5	14 %
d) chybějící asistent pedagoga	9	25 %
e) nezáměr o spolupráci ze strany rodiny žáka se SVP	4	11 %
Ostatní	2	6 %

14. Co by podle Vás usnadnilo výuku žáka se SVP na Vaší škole? (lze uvést více možností)

Byla možnost uvést několik odpovědí, nejvíce by usnadnilo výuku, v 11 (33%) odpovědích, snížený počet žáků ve třídě

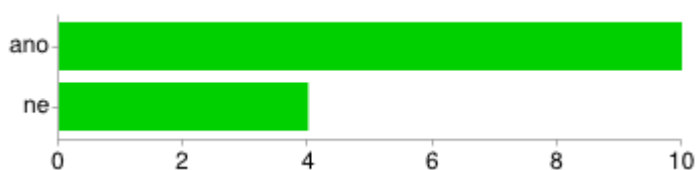
snížený počet žáků ve třídě	11	33 %
asistent pedagoga	8	24 %
osobní asistent	2	6 %
vybavení speciálními školními pomůckami	8	24 %
speciální pedagog a školní psycholog	4	12 %
Ostatní	0	0 %

15. Máte na Vaší škole asistenta pedagoga?

10 (71%) korespondentů odpovědělo, že asistenta pedagoga na škole mají a pouze 4(29%)

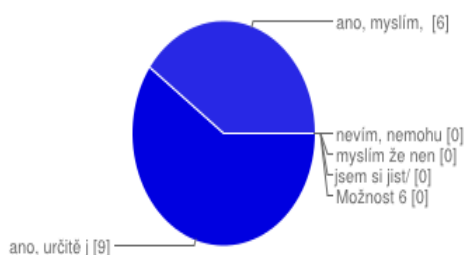
odpovědělo, že nemají. 1 respondent se nevyjádřil.

ano	10	71 %
ne	4	29 %

16. Je dle Vašeho názoru práce asistenta pedagoga přínosem ke vzdělávání žáka se SVP?

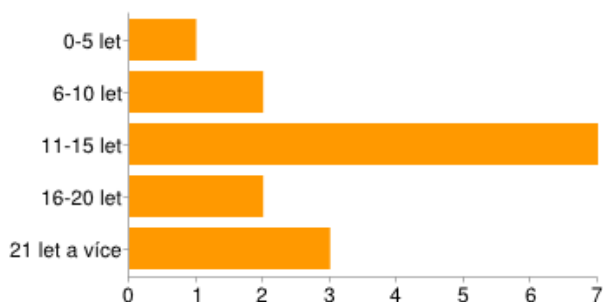
9 respondentů (60%) se shoduje, že je asistent přínosem pro žáky

ano, určitě je	9	60 %
ano, myslím, že je	6	40 %
nevím, nemohu posoudit	0	0 %
myslím, že není	0	0 %
jsem si jist/a, že není	0	0 %

17. Jaká je délka Vaší pedagogické praxe?

7 výchovných poradců (47%) má praxi ve školství 11 – 15 let, 3 (20%) mají praxi delší než 21 let

0-5 let	1	7 %
6-10 let	2	13 %
11-15 let	7	47 %
16-20 let	2	13 %
21 let a více	3	20 %

18. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání:

V 80% (12 odpovědí) byli respondenti s vysokoškolským vzděláním pedagogického

směru, 2 respondenti (13%) mají studium speciální pedagogiky.

středoškolské pedagogické	1	7 %
středoškolské nepedagogické	0	0 %
vysokoškolské pedagogické	12	80 %
vysokoškolské nepedagogické	0	0 %
vysokoškolské studium speciální pedagogiky	2	13 %
jiné	0	0 %

